

Univerzita Karlova v Praze

1. lékařská fakulta

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví

Studijní obor: Adiktologie

Bc. ALENA PECÍNOVÁ, DiS.

Návrh adiktologických intervencí pro zaměstnance
Správy železniční dopravní cesty (SŽDC):
Analýza potřeb a možností implementace preventivních opatření

Proposal of addiction interventions for employees
of Railway Infrastructure Administration (RIA):
Needs analysis and implementation possibilities of preventive measures

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce: MUDr. Petr Popov, MHA

Konzultant diplomové práce: prof. MUDr. Milan Tuček, CSc.

2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem řádně uvedla a citovala všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze, 29. 11. 2017

Alena Pecínová

Identifikační záznam:

Pecínová, Alena. *Návrh adiktologických intervencí pro zaměstnance Správy železniční dopravní cesty (SŽDC): Analýza potřeb a možností implementace preventivních opatření. [Proposal of addiction interventions for employees of Railway Infrastructure Administration (RIA): Needs analysis and implementation possibilities of preventive measures]* Praha, 2017. s. 59, 4 příl. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie. Vedoucí práce: Popov Petr.

Děkuji svému vedoucímu práce **MUDr. Petru Popovovi MHA** a konzultantovi **prof. MUDr. Milanu Tučkovi, CSc.** za odborné vedení a cenné připomínky, které mi byly při zpracování diplomové práce velkým přínosem. Dále chci poděkovat **Správě železniční dopravní cesty, státní organizaci** za podporu při studiu a umožnění výzkumu.

Na tomto místě chci také poděkovat své rodině, především **manželovi a dětem**, za jejich trpělivost a podporu, kterou mi po celou dobu studia poskytovali.

Abstrakt

Cílem diplomové práce je analýza potřeb v oblasti adiktologie na straně zaměstnavatele. Dílčími cíli jsou: a) analýza vzdělávacích potřeb zaměstnanců zařazených do vzdělávacího programu zaměstnavatele pro návrh edukačního preventivního projektu určeného těmto zaměstnancům SŽDC; b) analýza doporučení UIC zaměřená na adiktologické intervence pro zvládnutí bezpečnostních rizik v souvislosti s užíváním alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání na železnici; c) analýza možností implementace doporučení dle předchozího bodu; d) analýza potřebnosti adiktologických intervencí vnímaná respondenty kontrolujícími dodržování zákazu užívání alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání v SŽDC.

Byla zpracována analýza dokumentů – zákonů ČR, doporučení UIC - zaměřená na opatření upravující užívání alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání a na adiktologické intervence navrhované UIC a vytvořen vědomostní dotazník pro zaměstnance zařazené do vzdělávacího programu zaměstnavatele. Respondenti nebyli informováni, že jim bude nabídnuta účast ve výzkumu a nikdo je neinformoval o připravovaném vědomostním testu z oblasti adiktologie. Během cca 60 minut vyplnilo 31 respondentů bez přípravy 3 100 otázek; výsledky jednotlivých účastníků se pohybovaly v rozmezí 40 – 70 % správných odpovědí (v průměru 53,4 %). Z výsledků jsou patrné rozdíly v informovanosti respondentů v jednotlivých oblastech. Na základě dat poskytnutých zaměstnavatelem byli osloveni respondenti, kteří při výkonu svého povolání přicházejí do styku s provozními zaměstnanci a kontrolují dodržování zákazu užívání alkoholu a jiných návykových látek. S těmito respondenty byla provedena polostrukturovaná interview.

UIC doporučuje vzdělávání zaměstnanců v oblasti užívání alkoholu a jiných návykových látek. Vytváření pracovní kultury, která podporuje pracoviště bez alkoholu a jiných návykových látek, poskytování informací, kde lze získat odborné poradenství, léčebné a doléčovací služby, stejně jako odkazy na tyto služby, patří také k doporučeným povinnostem organizace UIC (2012). V závěru práce jsou navrženy adiktologické intervence a potenciální možnosti využití testování na přítomnost návykových látek při výkonu povolání.

Klíčová slova: alkohol a jiné návykové látky, analýza potřeb, bezpečnost a ochrana zdraví při práci, vzdělávací potřeby, zaměstnavatel

Abstract

The aim of this thesis is to analyze the needs of employer in the field of addictology-side. Secondary targets include: a) analysis of training needs of employees enrolled in the employer's training program for the design of educational-preventive project intended for these RIA (Railway Infrastructure Agency) employees; b) analysis of UIC recommendations addictological interventions aimed for management of safety risks associated with the use of alcohol and other substance abuse at work; c) analysis of implementation possibilities of the recommendations according to the previous point.

An analysis of documents - Czech legislation, recommendations UIC - focused on measures regulating the use of alcohol and other substance abuse at work and addictological interventions proposed by UIC. Knowledge questionnaire for employees participated in employer's training program was prepared. Respondents were not informed in advance about the offer to participate in the research, they weren't informed about the addictology knowledge test.

During at about 60 minutes there were completed 3100 answers from 31 respondents without training with 40 - 70% correct results (in average 53.4 %). There were differences in correct answers in some parts of questionnaire based on information knowledge of respondents. On the basis of the data provided by the employer, respondents, who come into contact with operating staff and control the observance of the ban on the use of alcohol and other addictive substances in the exercise of their profession. The semi-structured interviews were conducted with these respondents.

UIC recommends training of employees in the field of alcohol and other addictive substances use. Appropriate working culture promotes alcohol and other addictive substances free workplaces and facilitates expert advice, treatment and aftercare services, as well as access to these services, which is recommended by UIC (2012).

Author recommends the knowledge questionnaire results for practical use in the conclusion. There are proposal for addictological intervention and suggestions for methodological instruction preparation.

Keywords: alcohol and other addictive substances, needs analysis, occupational safety and health, educational needs, employer

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Pojmy a zkratky.....	3
3. Správa železniční dopravní cesty, státní organizace	4
3.1. Mezinárodní spolupráce	6
4. Analýza potřeb zaměstnavatele.....	8
4.1. Vzdělávací potřeby podniku.....	8
4.2. Zákonné a podzákonné normy ČR	8
4.3. Směrnice Evropského parlamentu a Rady v oblasti železničního provozu.....	16
4.4. Doporučení mezinárodních organizací.....	17
4.5. Implementace doporučení UIC v evropských státech	20
4.6. Zdroje financování vzdělávacího projektu	20
5. Vzdělávání a motivace	21
5.1. Vzdělávání	21
5.2. Motivace	22
6. Výzkumná část.....	23
6.1. Cíl výzkumu	23
6.2. Výzkumné otázky	23
6.3. Výběrový soubor	24
7. Metody získávání a analýzy dat	31
8. Etická pravidla	34
9. Analýza a interpretace zjištěných dat.....	35
9.1. Úspěšnost respondentů	35
9.2. Vyhodnocení otázek - oblast SŽDC	36
9.3. Vyhodnocení otázek – oblast prevence	37
9.4. Vyhodnocení otázek – oblast návykových látek a návykového chování	37

9.5. Vyhodnocení otázek – oblast adiktologických služeb.....	38
9.6. Vyhodnocení otázek – oblast legálních návykových látek.....	38
9.7. Vyhodnocení otázek – oblast nelegálních návykových látek a gamblingu	39
9.8. Vyhodnocení otázek – oblast alkoholu.....	39
9.9. Vyhodnocení polostrukturovaných interview	40
9.9.1. Vědomostní test – návrat k výsledkům	40
9.9.2. Testování na přítomnost alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání	41
9.9.3. Riziko práce pod vlivem návykových látek	42
9.9.4. Zaměstnavatel jako ten, kdo podporuje v léčbě	44
10. Diskuse.....	47
11. Závěr	52
12. Použitá literatura a zdroje:	54
13. Přílohy.....	59
Příloha č. 1	1
Příloha č. 2.....	20
Příloha č. 3.....	21
Příloha č. 4.....	23

1. Úvod

Práce je zaměřena na analýzu potřeb a možností implementace preventivních opatření daných legislativou České republiky zaměstnavateli, doporučením Mezinárodní železniční unie, vzdělávacími potřebami v oblasti adiktologie zaměstnanců a potřebností adiktologických intervencí vnímanou účastníky výzkumu ve Správě železniční dopravní cesty, státní organizaci (dále jen „SŽDC“).

V první části diplomové práce byla provedena analýza zákonných a podzákonných norem ČR a analýza předpisů, směrnic zaměstnavatele a doporučení Mezinárodní železniční unie „Guidance on managing safety risks related to the Influence of Alcohol, Drugs and/or Psychoactive Medication“ (UIC, 2012) zaměřená na oblast užívání návykových látek při výkonu povolání na železnici, ve druhé části diplomové práce byl proveden vědomostní test, při kterém došlo k vyplnění vědomostního dotazníku s 31 respondenty, kterými se stali všichni účastníci vzdělávacího projektu zaměstnavatele. S částí respondentů (16), kteří pracují v přímém kontaktu s provozními zaměstnanci, byl proveden kvalitativní průzkum formou polostrukturovaných rozhovorů.

Zjišťování vědomostí v oblasti adiktologie bylo provedeno z důvodu plánování přípravy preventivního programu pro zaměstnance SŽDC. SŽDC zaměstnává téměř 18 tisíc zaměstnanců, řadu z nich v profesích bezprostředně ovlivňujících bezpečnost železničního provozu. Další velkou skupinu zaměstnanců tvoří zaměstnanci podílející se na výstavbě, rekonstrukci a údržbě dráhy. Svou práci vykonávají za provozu a jejich pohyb v provozované železniční cestě nese vysoké riziko možnosti vzniku pracovního úrazu. Dalšími zaměstnanci, kteří pracují v rizikových podmínkách, jsou zaměstnanci podílející se na údržbě zabezpečovacího zařízení, protože jejich práce je vykonávána často ve výškách a nad volnou hloubkou. V neposlední řadě jsou v SŽDC zaměstnáváni zaměstnanci zajišťující elektrický provoz dráhy, kdy údržbu elektrických zařízení v některých případech provádějí bez vypnutí troleje. Mezi všemi shora uvedenými zaměstnanci pracují zaměstnanci, kteří jsou držiteli průkazu způsobilosti k řízení drážního vozidla. Na konci minulého roku přešli pod SŽDC spolu s převodem budov od Českých drah také zaměstnanci, kteří zajišťují úklid veřejných prostor. Zaměstnavatel trvale analyzuje rizika práce svých zaměstnanců a činí ochranná opatření v rámci bezpeč-

nosti a ochrany zdraví při práci. Při této analýze došlo ke zjištění, že zaměstnanci zajišťující úklid veřejných prostor přicházejí při výkonu svého povolání do kontaktu s použitými injekčními stříkačkami, zároveň došlo ke zmapování výskytu použitých injekčních stříkaček na pracovištích SŽDC v místech, kde nelze zabránit vstupu veřejnosti. Použitý injekční materiál je nacházen v kolejišti, v budovách, které přestaly sloužit svým původním účelům v rámci provozování dráhy, nebo např. při vyřezávání dřevin v blízkosti trati.

SŽDC jako provozovatel dráhy poskytuje možnost dopravcům přepravovat osoby a zboží po železnici. Z tohoto pohledu jsou dopravci cizími právními subjekty (CPS) pohybujícími se po železnici. Aktuální právní úprava ČR neposkytuje provozovateli dráhy možnost kontroly dodržování zákazu užívání alkoholu a jiných návykových látek cizím právním subjektům, pokud tato oblast není smluvně dohodnuta.

Základní prioritou zaměstnavatele je bezpečnost provozu a bezpečnost a ochrana zdraví zaměstnanců při práci. SŽDC provádí kontrolu dodržování zákazu užívání alkoholu při výkonu povolání formou namátkového testování na přítomnost alkoholu ve vydechovaném vzduchu zaměstnance při výkonu povolání. V současné době se SŽDC připravuje na spuštění kontroly dodržování zákazu užívání jiných návykových látek.

Předpisy a metodické pokyny SŽDC vycházejí z platných zákonů České republiky. Česká republika jako členská země Evropské Unie přijala povinnost začlenit do svých zákonů směrnice vydávané Evropskou komisí. Zákony ČR v oblasti BOZP ovlivňuje EU – OSHA, zákony v oblasti železniční dopravy ovlivňuje ERA. Výzkumem v oblasti rizik vznikajících při výkonu povolání se v ČR zabývá Výzkumný ústav bezpečnosti práce.

2. Pojmy a zkratky

BOZP	bezpečnost a ochrana zdraví při práci
ERA	European Union Agency for Railways (Evropská agentura pro železnice)
Mimořádná událost	Mimořádnou událostí v drážní dopravě je závažná nehoda, nehoda nebo ohrožení v drážní dopravě, která ohrožuje nebo narušuje bezpečnost, pravidelnost a plynulost provozování drážní dopravy, bezpečnost osob a bezpečnou funkci staveb a zařízení nebo ohrožuje životní prostředí (SŽDC, 2015c). Pojem zahrnuje události popsané v kategorizaci mimořádných událostí pro statistické účely v Prováděcím opatření k předpisu pro hlášení a šetření mimořádných událostí (SŽDC, 2015d), které jsou svou povahou v železničním provozu mimořádné a vyžadují šetření Odborem systému bezpečnosti provozování dráhy.
EU - OSHA	European Agency for Safety and Health at Work (Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci)
EWDTs	European Workplace Drug Testing Society (Evropská společnost pro testování drog na pracovišti)
ILO	International Labour Office (Mezinárodní organizace práce)
FS	Rete Ferroviaria Italiana, Gruppo ferrovie dello stato Italiane (Italská státní železnice)
O 10	odbor personální SŽDC
O 18	odbor systému bezpečnosti provozování dráhy SŽDC
Pompidou group	Skupina Pompidou - skupina pro spolupráci v boji proti zneužívání drog a nedovolenému obchodu s drogami
SNCF	Société nationale des chemins de fer français (Francouzská státní železniční společnost)
UIC	International union of railways (Mezinárodní železniční unie)
UIMC	International Union of Railway Medical Services (Mezinárodní unie železničních lékařských služeb)
VÚBP	Výzkumný ústav bezpečnosti práce
SŽDC	Správa železniční dopravní cesty, státní organizace
ŽSR	Železnice Slovenskej republiky

3. Správa železniční dopravní cesty, státní organizace

Organizace vznikla 1. 1. 2003 na základě zák. č. 77/2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy, státní organizaci Správa železniční dopravní cesty a o změně zák. č. 266/1994 Sb., o drahách, ve znění pozdějších předpisů, a zák. č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů, jako jeden z právních nástupců státní organizace České dráhy. SŽDC, s. o., plní funkci vlastníka dráhy a zabývá se provozováním, provozuschopností, modernizací a údržbou železničních drah České republiky (SŽDC, 2013).

Na drahách provozovaných SŽDC zaznamenali v roce 2015 pracovníci odboru systému bezpečnosti provozování dráhy (O18) celkem 916 mimořádných událostí. Zahynulo při nich 234 osob. To je v obou případech méně než v předchozím roce. Potěšitelných bylo především několik ukazatelů. „Už třetí rok po sobě nepřekročil počet mimořádných událostí na české železnici hranici tisíce případů. Loňský výsledek je nejlepší za posledních pět let. Současně se snižuje podíl odpovědnosti našich zaměstnanců, který se přiblížil deseti procentům,“ konstatuje generální ředitel SŽDC Pavel Surý. Manažer drážní infrastruktury tak nesl odpovědnost za necelou stovku mimořádných událostí (Tesař, 2016).

K 31. 12. 2015 zaměstnávala SŽDC 17 349 zaměstnanců (SŽDC, 2016a). Počet obyvatel ČR k 31. 12. 2015 byl 10 554 tis. obyvatel z toho 6 998 tis. ve věku 15 – 64 let (www.czso.cz). Počet osob s vyjádřeným syndromem závislosti na alkoholu v ČR převyšuje pravděpodobně 300 000 (Minařík, Kmoch in Kalina 2015).

Ze statistiky vyplývá, že každý 403. obyvatel ČR ve věku 15 – 64 let pracuje v SŽDC. Pokud budeme počítat se všemi obyvateli ČR, přibližně každý 35. občan ČR je závislý na alkoholu a SŽDC tedy potenciálně zaměstnává 493 osob závislých na alkoholu. Práce s potenciálem člověka patří do úseku řízení lidských zdrojů. Do tohoto úseku spadá také oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Průměrný věk zaměstnanců v SŽDC k 31. 12. 2015 je 47, 5 roku (SŽDC, 2016). Přibližně 85 % zaměstnanců SŽDC má střední odborné nebo úplné střední odborné vzdělání (SŽDC, 2016a). SŽDC provádí posuzování psychické způsobilosti k výkonu povolání na železnici na svém odborném pracovišti dle Směrnice č. 75 Posuzování psychické způsobilosti k výkonu vybraných zaměstnání (dále jen „Směrnice č. 75“), která vychází ze zák. č. 266/1994 Sb., o drahách, ve znění

pozdějších předpisů (dále jen „zák. č. 266/1994 Sb.“), z vyhlášky Ministerstva dopravy č. 101/1995 Sb., kterou se vydává Řád pro zdravotní způsobilost osob při provozování dráhy a drážní dopravy, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška č. 101/1995 Sb.“), z vyhlášky č. 16/2012 Sb., o odborné způsobilosti osob řídících drážní vozidlo a osob provádějících revize, prohlídky a zkoušky určených technických zařízení (dále jen „vyhláška č. 16/2012 Sb.“) a ze zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZP“). Psychická způsobilost se posuzuje jako součást celkové pracovní způsobilosti, která zahrnuje i všechny ostatní druhy způsobilosti – tj. zdravotní, odbornou, speciální aj.

SŽDC spolupracuje se vzdělávacími institucemi. V rámci veřejné zakázky byl Univerzitou Palackého v Olomouci realizován projekt Posouzení pracovišť řízení provozu. Na základě tohoto projektu byla s platností od 1. června 2015 vydána revizovaná Směrnice č. 75. Součástí baterie testů uplatňovaných při posuzování psychické způsobilosti zaměstnanců pro výkon povolání jsou Eysenckovy osobnostní dotazníky pro dospělé (Eysenck & Eysenck, 1993). Plná verze dotazníků EPQ – R obsahuje škály pro kriminalitu a návykovost.

V lednu 2016 byla vydána Směrnice SŽDC č. 73 Jazykové a ostatní specifické vzdělávání zaměstnanců (dále jen „Směrnice č. 73“). Identifikace vzdělávacích potřeb zaměstnanců SŽDC probíhá nad rámec odborného vzdělání a pravidelného školení zařazeného do pracovní náplně zaměstnanců. Ve spolupráci s jednotlivými organizačními jednotkami (dále jen „OJ“) a odbornými útvary Generálního ředitelství (dále jen „GŘ“) je zaveden systém monitoringu a identifikace vzdělávacích potřeb zaměstnanců. Na základě uceleného přehledu těchto požadavků na vzdělávání, je průběžně zajišťováno naplňování těchto potřeb a vysílání zaměstnanců na vzdělávací akce. Identifikaci a analýzu vzdělávacích potřeb provádí vedoucí zaměstnanci v oblasti své působnosti (SŽDC, 2016b).

Diplomová práce vzniká v návaznosti na výsledky bakalářské práce „Analýza testování na přítomnost alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání v železniční dopravě v České republice v letech 2008 - 2012“ obhájenou na Klinice adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v roce 2014. V rámci přípravy bakalářské práce byly přeloženy do češtiny Guidance on managing safety risks related to the Influence of Alcohol, Drugs and/or Psychoactive Medication (UIC, 2012). Z výzkumu provedeného v rámci bakalářské práce vyplynulo, že tři největší

železniční společnosti na území ČR využívají především opatření preventivní a represivní jako opatření ke snižování bezpečnostních rizik v drážním provozu. V době, na kterou je práce zaměřena, měla SŽDC v oblasti rizik spojených s užíváním návykových látek zavedená preventivně represivní opatření se zaměřením především na kontrolu dodržování zákazu užívání alkoholu při výkonu povolání.

3.1. Mezinárodní spolupráce

SŽDC je součástí Mezinárodní železniční unie (International Union of Railways dále jen „UIC“). Jako člen mezinárodního železničního společenství implementuje doporučení UIC pro zvyšování bezpečnosti železničního provozu. Usiluje o sjednocení technických pravidel pro železnici, což je hlavním posláním UIC od jejího vzniku. Odborníci SŽDC aktivně spolupracují v různých pracovních skupinách a projektech, zejména v rámci fóra UIC Železniční systémy. Průběžně se daří zapracovávat připomínky SŽDC a ovlivňovat ať již nové, či revidované směrnice. Pokračuje výměna zkušenosti v oblasti železničního svršku a spodku, umělých staveb, sdělovací a zabezpečovací techniky, energetických systémů, elektrické trakce i životního prostředí. S provozováním dráhy a udržováním vazeb s ostatními železnicemi v Evropě souvisela i činnost našich odborníků v dalších pracovních skupinách. Otázky rostoucí kriminality, zejména krádeží kovů, terorismu a bezpečnosti provozu na železnici byly tématy řady jednání platformy UIC Bezpečnost. SŽDC se postavila do vedení nově ustanovené skupiny UIC – Nové technologie (SŽDC, 2016a).

Dosud jsou implementována doporučení především technického charakteru. UIC vydala v roce 2008 Guidance on managing safety risks related to the Influence of Alcohol, Drugs and/or Psychoactive Medication. V současné době SŽDC nevniká povinnost implementace doporučení UIC v oblasti snižování bezpečnostních rizik souvisejících s užíváním alkoholu, jiných návykových látek a psychoaktivních léků. Doporučení UIC mají charakter pouze poradní. V případě, že budou doporučení UIC přijata také Evropskou železniční agenturou (The European Railway Agency dále jen „ERA“), vznikne i pro SŽDC povinnost tato doporučení implementovat. SŽDC si uvědomuje zdravotní a společenská rizika užívání alkoholu a jiných návykových látek a jejich potenciál pro ovlivnění bezpečnosti provozu na železnici.

Z těchto důvodů se SŽDC rozhodla pro implementaci doporučení UIC v uvedené oblasti. Užívání alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání na železnici ovlivňuje nejen bezpečnost drážního provozu, ale ovlivňuje také bezpečnost a zdraví zaměstnanců při práci.

4. Analýza potřeb zaměstnavatele

Základní prioritou zaměstnavatele je bezpečnost provozu a bezpečnost a ochrana zdraví zaměstnanců při práci.

Předpisy a metodické pokyny SŽDC vycházejí z platných zákonů České republiky. Česká republika jako členská země Evropské Unie přijala povinnost začlenit do svých zákonů směrnice vydávané Evropskou komisí. Zákony ČR v oblasti BOZP ovlivňuje EU – OSHA, zákony v oblasti železniční dopravy ovlivňuje ERA. Výzkumem v oblasti rizik vznikajících při výkonu povolání se v ČR zabývá Výzkumný ústav bezpečnosti práce.

Analýza potřeb je nástrojem k plánování intervence. V ideálním případě probíhá předtím, než je intervence naplánována a realizována. V rámci analýzy potřeb se zjišťuje, jak by měla být stávající intervence upravena, aby reagovala na potřeby, které nejsou uspokojovány (WHO, 2000 in www.adiktologie.cz).

4.1. Vzdělávací potřeby podniku

Na úrovni podniků jsou vzdělávací potřeby vyjadřovány zejména v podobě požadavků zaměstnavatelů nebo ekonomů či politiků na vzdělávání. Na úrovni celé společnosti/státu jsou vymezovány jako priority vzdělávání nebo národní cíle vzdělávání apod. Jsou to potřeby, o jejichž účelnosti, způsobech naplňování atd. existuje větší či menší kolektivní konsenzus (Průcha, 2014). Tyto potřeby jsou dány kulturou organizace. SŽDC má vypracovaný systém vzdělávání zaměstnanců. Specifické vzdělávací potřeby zaměstnanců jsou řešeny dle Směrnice č. 73 Jazykové a ostatní specifické vzdělávání zaměstnanců (SŽDC, 2016b).

4.2. Zákonné a podzákonné normy ČR

Zákonnou oporu pracovně právních vztahů poskytuje zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, zák. č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek zák. č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

Zaměstnavatel může ukončit pracovní poměr se zaměstnancem na základě **zák. č. 262/2006 Sb., §52 písm. g) okamžitě zrušit pracovní poměr, nebo pro závažné porušení povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k zaměstnancem vykonávané práci; pro soustavné méně závažné porušování povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k vykonávané práci je možné**

dát zaměstnanci výpověď, jestliže byl v době posledních 6 měsíců v souvislosti s porušením povinnosti vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k vykonávané práci písemně upozorněn na možnost výpovědi.

Zák. č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, umožňuje Státnímu úřadu inspekce práce uložit pokutu až do výše 300 000 Kč dle **§ 17 přestupky na úseku bezpečnosti práce (1)** Fyzická osoba se dopustí přestupku na úseku bezpečnosti práce tím, že **x) nezajistí na pracovištích dodržování zákazu požívat alkoholické nápoje nebo zneužívat jiné návykové látky.** Při správním deliktu právnických osob na úseku bezpečnosti práce dle **§ 30 (1) Právnická osoba se dopustí správního deliktu na úseku bezpečnosti práce tím, že x) nezajistí na pracovištích dodržování zákazu požívat alkoholické nápoje nebo zneužívat jiné návykové látky.**

Za správní delikt podle odst. 1 písm. x, lze uložit pokutu až do výše 300 000 Kč.

Práva a povinnosti zaměstnance v oblasti užívání alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání upravuje **zák. č. 262/2006 Sb., §106** Práva a povinnosti zaměstnance **(4)** Každý zaměstnanec je povinen dbát podle svých možností o svou vlastní bezpečnost, o své zdraví i o bezpečnost a zdraví fyzických osob, kterých se bezprostředně dotýká jeho jednání, případně opomenutí při práci. Znalost základních povinností vyplývajících z právních a ostatních předpisů a požadavků zaměstnavatele k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci je nedílnou a trvalou součástí kvalifikačních předpokladů zaměstnance. Zaměstnanec je povinen: **e) nepožívat alkoholické nápoje a nezneužívat jiné návykové látky na pracovištích zaměstnavatele a v pracovní době i mimo tato pracoviště, nevstupovat pod jejich vlivem na pracoviště zaměstnavatele a nekouřit na pracovištích a v jiných prostorách, kde jsou účinkům kouření vystaveni také nekuřáci. Zákaz požívání alkoholických nápojů se nevztahuje na zaměstnance, kteří pracují v nepříznivých mikroklimatických podmínkách, pokud požívají pivo se sníženým obsahem alkoholu, a na zaměstnance, u nichž požívání těchto nápojů je součástí plnění pracovních úkolů nebo je s plněním těchto úkolů obvykle spojeno i) podrobit se na pokyn oprávněného vedoucího zaměstnance písemně určeného zaměstnavatelem zjištění, zda není pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek.**

VYŠETŘENÍ PŘÍTOMNOSTI ALKOHOLU A JINÝCH NÁVYKOVÝCH LÁTEK

Zák. 65/2017 Sb. § 19: Zákaz požívat alkoholické nápoje nebo užívat jiné návykové látky Osoba, která vykonává činnost, při níž by mohla ohrozit život nebo

zdraví svoje nebo jiné osoby nebo poškodit majetek, nebo ve vztahu k níž jiný právní předpis stanoví zákaz požívat alkohol nebo užívat jiné návykové látky, nesmí požívat alkoholické nápoje nebo užívat jiné návykové látky při výkonu této činnosti nebo před jejím vykonáváním, a to tak, aby zajistila, že tuto činnost nebude vykonávat pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky.

§ 20 Orientační vyšetření a odborné lékařské vyšetření (1) *Orientačnímu vyšetření a odbornému lékařskému vyšetření je povinna se podrobit osoba, a) u které je důvodné podezření, že pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky vykonává nebo vykonávala činnost, při níž by mohla ohrozit život nebo zdraví svoje nebo jiné osoby nebo poškodit majetek, b) u které je důvodné podezření, že se požitím alkoholického nápoje nebo jiné návykové látky uvedla do stavu, v němž bezprostředně ohrožuje sebe nebo jinou osobu, majetek nebo veřejný pořádek, c) u které je důvodné podezření, že přivodila sobě nebo jiné osobě újmu na zdraví anebo způsobila jiné osobě škodu na majetku v souvislosti s požitím alkoholického nápoje nebo jiné návykové látky, d) která je mladší 18 let a u níž je důvodné podezření, že 1. alkoholický nápoj požila nebo jí byl v rozporu s tímto zákonem prodán nebo podán alkoholický nápoj nebo jí byla konzumace alkoholického nápoje jinak umožněna, nebo 2. jinou návykovou látku užila, nebo jí bylo užití jiné návykové látky umožněno, e) která je ve výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody, nebo f) která vykonává ústavní ochranné léčení, anebo ambulantní ochranné léčení protialkoholní nebo protitoxikomanické. (2) V případě, že povinná osoba podle odstavce 1 orientační vyšetření odmítne nebo takové vyšetření nelze provést nebo úspěšně dokončit, provede se odborné lékařské vyšetření. Pokud odborné lékařské vyšetření osoba odmítne, hledí se na ni, jako by byla pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky. (3) Spočívá-li orientační vyšetření na ovlivnění alkoholem v dechové zkoušce provedené analyzátořem alkoholu v dechu, který splňuje podmínky stanovené jiným právním předpisem, odborné lékařské vyšetření se neprovede. (4) Za účelem stanovení krevních hladin alkoholu nebo jiných návykových látek pomocí specifických toxikologických metod se provede toxikologické vyšetření biologického materiálu odebraného v rámci odborného lékařského vyšetření (dále jen „toxikologické vyšetření“).*

§ 21 Výzva k orientačnímu vyšetření a k odbornému lékařskému vyšetření

(1) Vyzvat osobu podle § 20 odst. 1 ke splnění povinnosti podrobit se orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření je oprávněn v rámci své působnosti a za podmínek stanovených jinými právními předpisy příslušník Policie České republiky, příslušník Vojenské policie, příslušník nebo občanský zaměstnanec Vězeňské služby, strážník obecní policie nebo osoba pověřená kontrolou podle jiného právního předpisu. Příslušník Policie České republiky a strážník obecní policie je oprávněn vyzvat osobu mladší 18 let podrobit se orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření za podmínek stanovených v § 20 odst. 1 písm. d). (2) Vyzvat osobu podle § 20 odst. 1 ke splnění povinnosti podrobit se orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření je dále oprávněn za podmínek stanovených jinými právními předpisy zaměstnavatel povinné osoby (dále jen „zaměstnavatel“) nebo ošetřující lékař povinné osoby. (3) Má-li být odborné lékařské vyšetření provedeno ve zdravotnickém zařízení, poskytovatele zdravotních služeb a zdravotnické zařízení k provedení vyšetření určí a dopravu vyšetřované osoby do zdravotnického zařízení zajistí ten, kdo tuto osobu k vyšetření podle odstavce 1 nebo 2 vyzval.

§ 22 Osoby provádějící orientační vyšetření a odborné lékařské vyšetření

(1) Orientační vyšetření provádí příslušník Policie České republiky, příslušník Vojenské policie, strážník obecní policie, příslušník nebo občanský zaměstnanec Vězeňské služby, zaměstnavatel, osoba pověřená kontrolou nebo zdravotnický pracovník. (2) Odborné lékařské vyšetření provádí poskytovatel zdravotních služeb, který splňuje podmínky pro provedení tohoto vyšetření v rámci jím poskytovaných zdravotních služeb podle zákona o zdravotních službách. (3) Pokud osoba, která je povinna se podrobit odbornému lékařskému vyšetření, ohrožuje sebe nebo jinou osobu nebo poškozujee majetek poskytovatele zdravotních služeb, může poskytovatel zdravotních služeb požádat o součinnost Policii České republiky, obecní policii a v případě osob ve výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody Vězeňskou službu.

§ 23 Povinnosti poskytovatele zdravotních služeb

(1) Poskytovatel zdravotních služeb je povinen na žádost osob uvedených v § 21 odst. 1 nebo 2 bezodkladně provést odborné lékařské vyšetření, splňuje-li podmínky pro provedení tohoto vyšetření v rámci jím poskytovaných zdravotních služeb podle zákona o zdravotních službách. Poskytovatel zdravotních služeb, který provedl odborné lékařské vyšetření, je povinen sdělit jeho výsledky tomu, kdo o jeho provedení požádal. (2) Poskytovatel zdravotních služeb je povinen provést toxikologické vyšetření při splnění podmínek uvedených v odstavci 1 větě první; toxikologické vyšetření se provede rovněž na žádost správního orgánu, který projednává přestupek, nebo osoby, jíž byl biologický materiál odebrán. Poskytovatel zdravotních služeb, který provedl toxikologické vyšetření, je povinen sdělit jeho výsledky tomu, kdo o jeho provedení požádal.

§ 24 Úhrada nákladů na odborné lékařské vyšetření a dopravu do zdravotnického zařízení

(1) Náklady na odborné lékařské vyšetření hradí poskytovateli zdravotních služeb Policie České republiky, Vojenská policie, obecní policie, Vězeňská služba, zaměstnavatel, kontrolní orgán nebo poskytovatel zdravotních služeb, v rámci jejichž působnosti byla učiněna výzva k vyšetření podle § 21 odst. 1 nebo výzva k vyšetření podle § 21 odst. 2, nejde-li o případ diferenciální diagnózy hrazené z veřejného zdravotního pojištění. (2) Prokáže-li se přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky, uhradí vyšetřovaná osoba tomu, kdo uhradil poskytovateli zdravotních služeb odborné lékařské vyšetření podle odstavce 1, náklady, které mu úhradou odborného lékařského vyšetření vznikly; pokud je vyšetřovaná osoba nezletilá, která není plně svéprávná, hradí tyto náklady její zákonný zástupce. (3) Náklady na dopravu vyšetřované osoby do zdravotnického zařízení za účelem provedení odborného lékařského vyšetření hradí v případě, že se prokáže přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky, vyšetřovaná osoba; pokud je vyšetřovaná osoba nezletilá, která není plně svéprávná, hradí tyto náklady její zákonný zástupce. Neprokáže-li se přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky, náklady nese Policie České republiky, Vojenská policie, obecní policie, Vězeňská služba, zaměstnavatel, kontrolní orgán nebo poskytovatel zdravotních služeb, v rámci jejichž působnosti byla učiněna výzva k vyšetření podle § 21 odst. 1 nebo výzva k vyšetření podle § 21 odst. 2, nejde-li o případ diferenci-

ální diagnózy hrazené z veřejného zdravotního pojištění. (4) Pokud bylo odborné lékařské vyšetření provedeno z důvodu odmítnutí orientačního vyšetření vyšetřovanou osobou, má vyšetřovaná osoba povinnost uhradit tomu, kdo poskytovateli zdravotních služeb odborné lékařské vyšetření podle odstavce 1 uhradil, náklady, které mu takovou úhradou vznikly, bez ohledu na výsledek vyšetření; tato osoba hradí i náklady na její dopravu do zdravotnického zařízení za účelem provedení odborného lékařského vyšetření. Pokud je vyšetřovaná osoba nezletilá, která není plně svéprávná, hradí náklady její zákonný zástupce. (5) Toxikologické vyšetření hradí poskytovateli zdravotních služeb ten, kdo si toto vyšetření vyžádal. Není-li uhrazená částka součástí nákladů řízení podle jiného právního předpisu a prokáže-li se přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky, uhradí vyšetřovaná osoba tomu, kdo uhradil poskytovateli zdravotních služeb toxikologické vyšetření, náklady, které mu úhradou toxikologického vyšetření vznikly; pokud je vyšetřovaná osoba nezletilá, která není plně svéprávná, hradí tyto náklady její zákonný zástupce.

§ 25 Ustanovení této hlavy se nepoužijí na užívání tabákových výrobků, elektronických cigaret a bylinných výrobků určených ke kouření.

§ 89 e) Úhrada nákladů za poskytnutou záchytnou službu a za dopravu do záchytné stanice (1) Prokáže-li se přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky, hradí poskytovateli záchytné služby náklady na poskytnutou záchytnou službu osoba, které byla záchytná služba poskytnuta; tato osoba hradí i náklady na dopravu do záchytné stanice tomu, komu tyto náklady vznikly. Pokud byla záchytná služba poskytnuta nezletilé osobě, která není plně svéprávná, hradí náklady její zákonný zástupce. (2) Neprokáže-li se přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky, hradí poskytovateli záchytné služby náklady na poskytnutou záchytnou službu Policie České republiky, Vojenská policie, obecní policie, Vězeňská služba, zaměstnavatel, kontrolní orgán nebo poskytovatel zdravotních služeb, v rámci jejichž působnosti byla učiněna výzva k orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření podle zákona o ochraně zdraví před návykovými látkami. Kdo hradí náklady, nese též náklady na dopravu do záchytné stanice. (3) Pokud je v souvislosti s poskytnutím záchytné služby nezbytné s osobou, které je záchytná služba poskytována, komunikovat způsobem založeným na tlumočení druhou

osobou a prokáže-li se přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky, hradí náklady na tlumočení osoba, které byla záchytná služba poskytnuta. Pokud byla záchytná služba poskytnuta nezletilé osobě, která není plně svéprávná, hradí náklady na tlumočení její zákonný zástupce. Neprokáže-li se přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky, hradí náklady na tlumočení ten, kdo nese náklady podle odstavce 2.

Obsah jiné návykové látky než alkoholu se zjišťuje v biologickém materiálu vyšetřovaných fyzických osob (krev, moč, sliny, pot, vlasy). Pro detekci těchto látek v železničním provozu jsou nejvhodnější moč a sliny. Detekční průkaz znamená, že osoba užila nedovolenou návykovou látku (je jejím uživatelem), pokud koncentrace stanovované látky přesahuje určitou mez (limit), považuje se uživatel za osobu, která je pod vlivem návykové látky. Z praktického hlediska výkonu povolání na železnici pro tuto detekci vyhovují zejména sliny (není nutný odběr zdravotnickým pracovníkem a odpadá riziko podvodu), neboť je větší pravděpodobnost současného záchytu dostatečných koncentrací/hladin detekovaných látek v krvi, jejichž limit (cut-off hodnota) bývá deklarována národní legislativou. Blažejovský (2015) uvádí limitní (angl. „cut off“) hodnoty (vyjádřené v ng/ml vzorku) některých vybraných nejčastěji zneužívaných návykových látek v evropských státech (viz tabulka č. 1). Blažejovský (2015) neuvádí druh biologického vzorku, NV č. 41/2014 Sb. uvádí hodnoty v krevním vzorku.

Tabulka č. 1 Limitní („cut off“) hodnoty (vyjádřené v ng/ml vzorku) některých vybraných nejčastěji zneužívaných návykových látek v evropských státech porovnání s NV č. 41/2014 Sb. (Česko)

Návyková látka	THC	Metamfetamin	Amfetamin	MDMA	Kokain	Morfin
Stát						
Belgie	1	---	25	25	25	10
Dánsko	1	20	20	20	20	10
Finsko	1	25	25	25	10	2,5
Francie	1	20	50	50	50	20
Německo	1	25	25	25	10	10
Velká Británie	2	50	25	50	50	25
Řecko	1	25	25	25	10	10
Irsko	2	10	10	10	2	10
Lucembursko	2	50	50	50	50	20
Polsko	2	50	50	50	50	20
Portugalsko	3	5	5	5	5	5
Slovinsko	0,3	50	20	20	10	50
Česko	2	25	25	25	25	10

Zdroj: www.druid-project.eu in Blažejovský, 2015 a NV č. 41/2014 Sb.

V České republice je limitní hranice stanovena pro účastníky silničního provozu na pozemních komunikacích NV č. 41/2014 Sb., o stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče se řidič považuje za ovlivněného takovou návykovou látkou.

NV č. 41/2014 Sb., § 1: Stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot

(1) Stanovují se tyto jiné návykové látky a jejich limitní hodnoty, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče se řidič považuje za ovlivněného takovou návykovou látkou:

Tabulka č. 2 Limitní hodnoty návykových látek

Mezinárodní nechráněný název návykové látky v českém jazyce	Limitní hodnota návykové látky v krevním vzorku (ng/ml)
Delta-9-tetrahydrokanabinol (9-THC)	2
Methamfetamin	25
Amfetamin	25
3,4-Methylendioxyamfetamin (MDMA)	25
3,4-Methylendioxyamfetamin (MDA)	25
Benzoylekgonin	25
Kokain	25
Morfin	10

Zdroj: NV č.41/2014 Sb.

(2) Krevní vzorek se získává oddělením krevního séra z odebrané krve řidiče.

Provozování dráhy se řídí zák. č. 266/1994 Sb., vyhláškou č. 16/2012 Sb. a vyhláškou č. 101/1995 Sb.

4.3. Směrnice Evropského parlamentu a Rady v oblasti železničního provozu

V roce 2007 byla vydána „Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/59/ES o vydávání osvědčení strojvedoucím obsluhujícím hnací vozidla a vlaky

v železničním systému Společenství“. V příloze II uvedeného dokumentu jsou stanoveny zdravotní požadavky na žadatele o vydání licence strojvedoucího. Jako jeden z vyjmenovaných minimálních požadavků na obsah lékařské prohlídky před nástupem do zaměstnání je požadavek na vyšetření na psychotropní látky, jako jsou nedovolené návykové látky (dále „drogy“) nebo psychotropní léky a zneužívání alkoholu, které zpochybňují způsobilost k výkonu povolání. Požadavek na vyšetření na drogy, je-li to předepsáno v návaznosti na klinické vyšetření, je také zařazen mezi minimální požadavky na obsah pravidelné zdravotní prohlídky.

V roce 2014 byla vydána „Směrnice komise 2014/59/ES, kterou se mění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/59/ES, pokud jde o všeobecné odborné znalosti, zdravotní požadavky a požadavky týkající se licence“. Touto směrnicí byl mezi všeobecné odborné znalosti a požadavky týkající se licence zařazen do přílohy IV bod 1) *Činnost strojvedoucího, pracovní prostředí, úloha a odpovědnost strojvedoucího během železničního provozu, profesní a osobní nároky vyplývající z povinností strojvedoucího* písm. c) *chápat, jaké chování je slučitelné s výkonem odpovědnosti zásadně důležité pro bezpečnost (léky, alkohol, drogy a jiné psychoaktivní látky, nemoc, stres, únava atd.)*

4.4. Doporučení mezinárodních organizací

Mezinárodní organizace práce (ILO) byla založena v roce 1919 s cílem prosazovat sociální spravedlnost a tím přispět k univerzálnímu a trvalému míru. Její řídicí orgán je složen ze zástupců vlád, zaměstnavatelů a zaměstnanců. V průběhu let vydala ILO široce uznávaný mezinárodní zákoník práce. Vydala také Kodex praxe pro správu problémů s alkoholem a drogami na pracovišti. V květnu 2012 byla konána Evropskou radou konference „Alkohol, drogy a prevence na pracovišti: Jaké jsou otázky pro vládu, společnost a personál?“. Zástupci států a mezinárodních organizací ve své závěrečném prohlášení uvádějí, že byly zkoumány nové výzvy vyplývající z vyšší prevalence užívání alkoholu a drog obyvatelstvem Evropy v produktivním věku v jejich soukromí, ale také na pracovišti. Jak bylo uvedeno mezinárodním výzkumu. Evropská rada uznala, že tato zvýšená prevalence může vznikat jako důsledek osobních, rodinných nebo sociálních faktorů, ale může vznikat také v důsledku důvodů spojených s pracovním prostředím, jako jsou stresové pracovní podmínky, nadměrné pracovní zatížení, frustrace, nedostatek motivace

nebo nejistota práce. Evropská rada uznala rizika a nebezpečí vyplývající z konzumace psychoaktivních látek na pracovišti i mimo něj. Byl zveřejněn referenční rámec, který vytvořili Massacret, Parquet a Windey (in Pompidou Group, 2012). Uvádějí, že alkohol a užívání drog na pracovišti je poměrně rozšířeným, avšak stále nedostatečně uznávaným fenoménem. Zaměstnavatelé dnes musí být schopni pochopit problém užívání drog, stejně jako tomu bylo u tabáku a alkoholu. Je fakt, že se návykové chování zvýšilo u celé populace, a je logické nalézat zaměstnance, kteří projevují návykové chování. Ve stejném čase, kdy může být užívání drog nebo alkoholu aspektem pracovníka soukromého života pod tlakem, který naruší jeho pracovní život, může se také důsledek pracovního života pod tlakem, přenášet do soukromého života zaměstnance. Ať už jsou determinanty jakékoli, osobní, společenské nebo pracovní, existují rizika související s alkoholem a chováním při užívání drog. S ohledem na potřeby v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví není odmítání tohoto chování v oblasti práce již přijatelné a není přijatelný ani vývoj pracovních postupů pro monitorování a/nebo propouštění zaměstnanců, které vedou k diskriminaci.

Nezávislé fórum pro všechny otázky týkající se testování drog na pracovišti European Workplace Drug Testing Society (EWDTs) bylo založeno v roce 1998 se dvěma cíli: 1) aby bylo zajištěno, že testování na přítomnost drog při výkonu povolání v Evropě bude prováděno podle definovaných standardů kvality a legálně zajištěným způsobem, 2) poskytnout nezávislé fórum pro všechny aspekty související s testováním drog na pracovišti (<http://www.ewdts.org>) a na svých internetových stránkách poskytuje pokyny pro testování na přítomnost drog na pracovišti: „*European Guidelines for Workplace Drug Testing in Urine*“, „*European Guidelines for Workplace Drug Testing in Oral Fluid*“ a „*European Guidelines for Workplace Drug and Alcohol Testing in Hair*“. Cílem pokynů je poskytnout společný rámec pro evropské poskytovatele služeb pro testování drog na pracovištích, podporovat standardy poskytováním pokynů, které jsou přijímány na evropské úrovni, zajistit, aby byly provedené procesy právně kontrolovány. Zároveň poskytnout záruky na ochranu důstojnosti testovaných osob platnost odebraných biologických vzorků. Definovat společná kritéria pro zajištění kvality a kontroly kvality pro laboratoře, které mohou být akreditovány externím subjektem a zajistit, aby celý proces testování drog byl prováděn tak, aby poskytoval přesné a spolehlivé informace o užívá-

ní drog testovanou osobou. Pokyny popisují tři klíčové fáze procesu testování na přítomnost drog při výkonu povolání: získání biologického vzorku od dárce, laboratorní analýzu vzorku na přítomnost drog a interpretace laboratorních výsledků. Tyto pokyny sledují aktuální osvědčené postupy a jsou neustále přezkoumávány. UIC vydala „Guidance on managing safety risks related to the Influence of Alcohol, Drugs and/or Psychoactive Medication“. Pro účely této práce je použito druhé vydání z roku 2012. Tato doporučení byla poprvé zveřejněna v roce 2008. Došlo k tomu v návaznosti na doporučení „Management of alcohol- and drug-related issues in the workplace“ vydaná Mezinárodním úřadem práce v Ženevě, která vyšla už v roce 1996.

Jedná o soubor doporučení vytvořený pro specifika práce v železniční dopravě. Je to návod, jak by měly železniční společnosti postupovat při minimalizaci rizik spojených s problémy, které souvisí s návykovými látkami u personálu pracujícího na železnici v rámci železničního společenství. UIC se snaží o vytvoření jednotného přístupu všech svých signatářů v oblasti návykových látek.

Pokyny se skládají ze čtyř částí – úvod, kde je popsán cíl dokumentu. Druhá část obsahuje rámec, který doporučuje UIC pro použití všem železničním organizacím a společnostem při vývoji a provádění jejich způsobu minimalizace rizik spojených s užíváním nelegálních návykových látek a alkoholu všemi zaměstnanci pracujícími v železničním společenství a zejména těch, kteří se podílejí na zabezpečení drážního provozu. Třetí část obsahuje pokyny pro klíčové prvky. Pokyny slouží jako poradenství/doporučení, nejsou tedy povinné. Organizace může přijmout jiné metody k dosažení rámcového plánu obsaženého ve druhé části. Čtvrtá část popisuje opatření k provádění testování na užití drog a alkoholu.

Při porovnávání pokynů UIC s předpisy a praxí SŽDC došlo také k porovnání výročních zpráv železnic sousedních států (Výroční zprávy ÖBB, DB, PKP a ŽSR). Výroční zpráva Železnice Slovenskej republiky (dále jen ŽSR) (www.zsr.sk) obsahuje stejně jako Výroční zpráva SŽDC v oblasti BOZP informaci o provádění kontrol dodržování zákazu užívání alkoholu při výkonu povolání, kterou mají oba státy začleněnou do svých platných zákonů. Ostatní sousední železnice tuto informaci ve své výroční zprávě nezveřejňují.

4.5. Implementace doporučení UIC v evropských státech

Doporučení UIC v oblasti snižování bezpečnostních rizik v souvislosti s užíváním nelegálních návykových látek, alkoholu a psychoaktivních léků evropské státy postupně implementují. Shromážděná data o testování zaměstnanců na přítomnost nelegálních návykových látek a alkoholu při výkonu povolání nejsou železničními společnostmi běžně zveřejňována. K jejich prezentaci dochází na kongresech Mezinárodní unie železničních lékařských služeb (International Union of Railway Medical Services dále jen „UIMC“). Jako první výsledky své zkušenosti s testováním zaměstnanců Rete Ferroviaria Italiana, Gruppo ferrovie dello stato Italiane (dále jen „FS“) na nelegální návykové látky prezentovali dr. Palma a dr. Cecarelli z Itálie v roce 2012 na kongresu UIMC v Helsinkách (UIMC, 2012). V roce 2016 prezentovala dr. Catherine Cothereau na kongresu UIMC ve Vídni zkušenost s testováním zaměstnanců Sociétés nationale des chemins de fer français (dále jen „SNCF“) na tyto látky.

4.6. Zdroje financování vzdělávacího projektu

Potřebou na straně zaměstnavatele je také způsob financování vzdělávacího projektu. Jedním ze zdrojů financování mohou být např. finance z programu grantové podpory Ministerstva zdravotnictví.

Ministerstvo zdravotnictví vydalo v roce 2015 „Akční plán č. 4 c K omezení škod působených alkoholem v České republice pro období 2015 – 2018“, který je součástí Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí Národní strategie protidrogové politiky 2010 – 2018 Zdraví 2020. Jedním z dílčích cílů Akčního plánu je snížení spotřeby alkoholických nápojů v dospělé populaci o 3,5 % spotřeby čistého lihu na osobu do roku 2018 a o 5 % spotřeby čistého lihu na osobu do roku 2020. Mezi navržené aktivity, kterými lze předpokládat dosažení stanoveného cíle snížení spotřeby čistého alkoholu patří zvýšení informovanosti veřejnosti o účincích alkoholu. Bude probíhat informační kampaň zaměřená na dospělé populaci. Součástí kampaně budou části zaměřené na vybrané skupiny obyvatel (MZ ČR, 2015).

5. Vzdělávání a motivace

SŽDC má propracovaný systém vzdělávání zaměstnanců od vstupních školení v rámci BOZP po zvyšování a prohlubování kvalifikace zaměstnanců, který spadá do kompetence odboru personálního a je tak součástí řízení lidských zdrojů v SŽDC. V rámci zdravotního školení vstupního i opakovaného po pěti letech jsou zaměstnancům předávány informace věnované zákazu užívání alkoholu a jiných návykových látek.

Dopravní bezpečnost je závislá na:

1. výkonových možnostech člověka (dopravní způsobilosti) zahrnujících: charakterové vlastnosti (zodpovědnost v dopravních situacích) připravenost (znalosti a zkušenosti), tělesné, smyslové a duševní předpoklady;
2. požadavcích dopravy zahrnujících: druh účasti v dopravě, dopravní situace, dopravní předpisy, jiné faktory, jako je konstrukce dopravního prostředku apod. (Štikar, Hoskovec a Šmolíková, 2006).

5.1. Vzdělávání

Termín podnikové (firemní) vzdělávání se běžně používá pro označení souhrnu vzdělávacích akcí zajišťovaných podnikem, respektive k tomu vyhrazeným podpůrným podnikovým útvarům (obvykle část personálního útvaru nebo samostatný útvar vzdělávání a rozvoje lidských zdrojů) či zmocněným pracovníkem (v ideálním případě kvalifikovaným podnikovým andragogem). Teorie podnikového vzdělávání (dříve označovaná jako podniková pedagogika) pak zpravidla činí rozdíl mezi:

- tzv. tréninkem (lépe však výcvikovými vzdělávacími akcemi a školením, příp. vzděláváním v užším smyslu), zaměřeným na specifické způsobilosti potřebné pro kvalifikovaný výkon na stávající pracovní pozici (pracovním místě) a vedoucím k odstranění deficitů v úrovni znalostí a dovedností;
- rozvojovými aktivitami, orientovanými na budoucí potřeby výkonu a uplatnění pracovníků v podniku (individuální rozvoj pracovníků a řízení jejich kariéry) (Veteška, 2016).

5.2. Motivace

Prostřednictvím práce uspokojuje člověk mnohé své potřeby (projevy nedostatku), a to potřeby existenční i sociální. V pracovním životě mají lidé různé preference, usilují o uspokojení potřeby vysokého výdělku, potřeby upevnění své pozice, potřeby optimálních vztahů s kolegy a s nadřízeným, potřeby úspěchu v pracovní činnosti a ocenění tohoto výkonu, potřeby rozvoje a pracovního postupu ad. (Kociánová, 2010).

Z hlediska efektivity vzdělávání dospělých se mnohdy považuje za rozhodující faktor úspěšného vzdělávání síla zaměření motivů účastníka, tedy pohnutek jeho jednání a prožívání. Motivace, tedy souhrn vnějších a vnitřních faktorů, které aktivují, zaměřují a řídí jednání a prožívání účastníka, je pro mnohé andragogy hlavním problémem (Beneš, 2014).

Práce s motivací školených zaměstnanců je jedním z úkolů na straně zaměstnavatele, na které je nutné brát ohled při přípravě vzdělávacího projektu.

Při přípravě edukačního programu v oblasti snižování rizik spojených s užíváním legálních a nelegálních návykových látek je nutné vzít v úvahu kulturní zvyklosti občanů ČR, historický vývoj preventivních opatření na železnici, věkovou strukturu zaměstnanců i úroveň jejich vzdělání.

6. Výzkumná část

6.1. Cíl výzkumu

Cílem diplomové práce je analýza potřeb v oblasti adiktologie na straně zaměstnavatele. Dílčími cíli jsou:

- a) analýza vzdělávacích potřeb zaměstnanců zařazených do programu TOP30 pro návrh edukačního preventivního projektu určeného těmto zaměstnancům SŽDC
- b) analýza doporučení UIC (2012) zaměřená na adiktologické intervence pro zvládnutí bezpečnostních rizik v souvislosti s užíváním alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání na železnici
- c) analýza možností implementace doporučení dle předchozího bodu
- d) analýza potřebnosti adiktologických intervencí vnímaná respondenty kontrolujícími dodržování zákazu užívání alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání v SŽDC.

Cílem, který sleduje SŽDC je návrh edukačního preventivního programu a adiktologických intervencí, aby zaměstnanec měl příležitost řešit si své reálné nebo potenciální problémy tak, aby nebyl ohrožen jeho pracovní poměr a zůstal zachován jeho sociální status.

6.2. Výzkumné otázky

Jakých výsledků dosáhli zaměstnanci vzdělávacího programu zaměstnavatele SŽDC ve znalostním testu z oblasti adiktologie?

Jak vnímají potřebnost adiktologických intervencí pro zaměstnance SŽDC účastníci vzdělávacího programu zaměstnavatele, kteří jsou při výkonu svého povolání v denním kontaktu s provozními zaměstnanci?

Jaké intervence z oblasti adiktologie jsou součástí doporučení UIC a jsou zároveň vhodné k implementaci pro zaměstnance SŽDC?

Jaké jsou možnosti a meze případné implementace opatření doporučených UIC (2012)?

6.3. Výběrový soubor

Výběrový soubor je totální výběr.

Do výběrového souboru jsou zařazena anonymní data všech 31 účastníků vzdělávacího projektu SŽDC, kteří byli na základě výběrového řízení provedeného zaměstnavatelem zařazeni do vzdělávacího programu „TOP 30“ a udělili souhlas s účastí ve studii. „TOP 30“ je projekt přípravy a rozvoje personálních rezerv pro střední management. Tento projekt je zaměřen na vývoj a rozvoj talentů z řad zaměstnanců SŽDC, kteří mohou v budoucnu nastoupit na střední manažerské pozice. Je navržen jako projekt dlouhodobého charakteru. Je propojen se systémem hodnocení zaměstnanců (SŽDC, 2015a). Tento vzdělávací program je pro uzavřenou skupinu účastníků.

Všichni účastníci výzkumu pracují jako vedoucí zaměstnanci. Jsou oprávněni stanovovat a ukládat podřízeným zaměstnancům pracovní úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat jejich práci a dávat jim k tomu účelu závazné pokyny.

Pracovní poměr všech těchto zaměstnanců se u SŽDC zakládá buď na základě pracovní smlouvy, nebo jmenováním (SŽDC, 2014). Všichni účastníci výzkumu jsou zaměstnavatelem pověřeni k provádění kontroly dodržování zákazu užívání alkoholu a jiných návykových látek.

Na základě dat poskytnutých zaměstnavatelem o účastnících výzkumu bylo osloveno 16 účastníků, kteří se při své každodenní práci setkávají s provozními zaměstnanci a kontrolují dodržování zákazu užívání alkoholu při výkonu povolání. S těmito zaměstnanci byla provedena polostrukturovaná interview.

6.3.1. Věkové složení

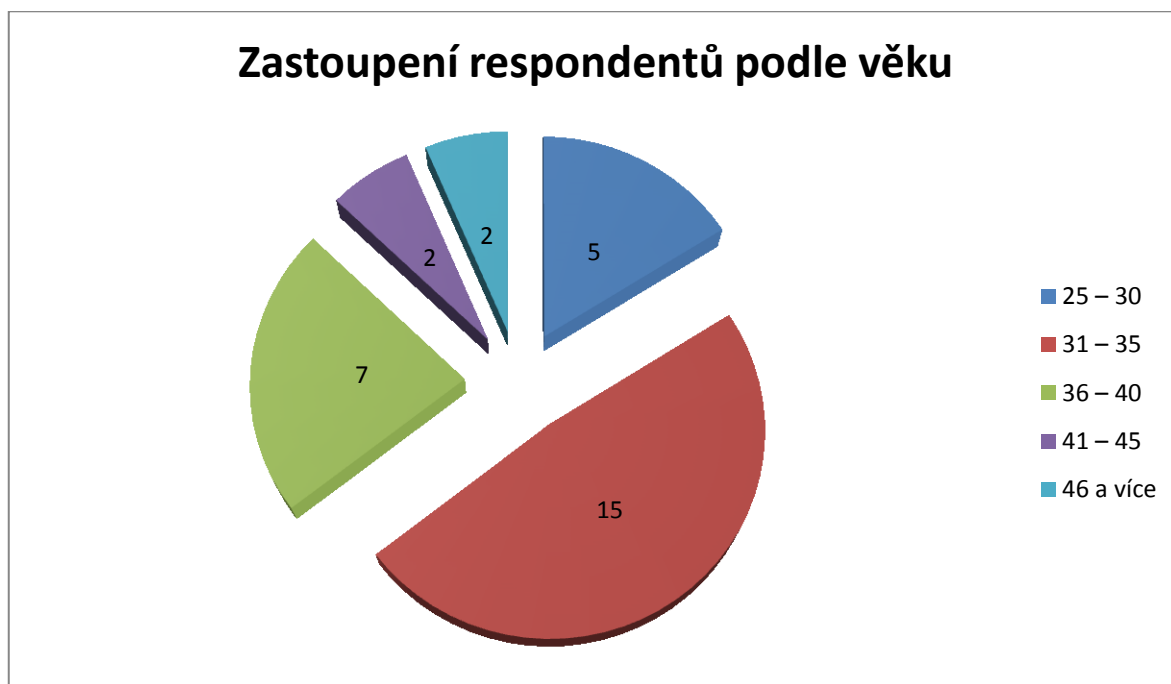
Nejmladšímu účastníkovi výzkumu bylo k 1. 4. 2016 27 let, nejstaršímu 51let. Nejpočetnější (48,4 %) skupina účastníků byla ve věku 31 – 35 let. Nejmladší ženě bylo 27 let, nejstarší pak 47 let. Nejmladšímu muži bylo 29 let a nejstaršímu 51 let. Celkově bylo dosaženo průměrného věku 35,4 let (viz tabulka č. 3 a graf č. 1).

Tabulka č. 3 – Zastoupení respondentů podle věku

Věk	Počet účastníků	Z toho		Zastoupení v %
		Muži	Ženy	
25 – 30	5	3	2	16,0
31 – 35	15	12	3	48,4
36 – 40	7	6	1	22,6
41 – 45	2	1	1	6,5
46 a více	2	1	1	6,5
Celkem	31	23	8	100,0

Zdroj: autor

Graf č. 1 Zastoupení respondentů podle věku

Zdroj: autor

6.3.2. Nejvyšší dosažené vzdělání

Ve skupině respondentů byly zastoupeny pouze dva stupně vzdělání – středoškolské s maturitou a vysokoškolské. Většina respondentů (84 %) dosáhla vysokoškolského vzdělání (viz tabulka č. 4 a graf č. 2).

Tabulka č. 4 – Zastoupení respondentů podle dosaženého vzdělání

Vzdělání	Počet účastníků	Z toho		Zastoupení v %
		Muži	Ženy	
Středoškolské	5	3	2	16,1
Vysokoškolské	26	20	6	83,9
Celkem	31	23	8	100,0

Zdroj: autor

Graf č. 2 Vzdělání účastníků

Zdroj: autor

6.3.3. Věk respondentů podle dosaženého vzdělání

V průměru vycházejí ženy mladší než muži ve skupině středoškolsky i vysokoškolsky vzdělaných respondentů. Středoškoláci mají vyšší věkový průměr než respondenti, kteří vystudovali vysokou školu (viz tabulka č. 5).

Tabulka č. 5 – Průměrný věk respondentů podle dosaženého vzdělání

Vzdělání	Počet účastníků	Z toho		Průměrný věk
		Muži	Ženy	
Středoškolské	5	38,0	37,5	37,8
Vysokoškolské	26	35,1	34,5	35,0

Zdroj: autor

6.3.4. Pracovní zařazení

Respondenti pracují v jedenácti pracovních zařazeních. Největší počet je systémových specialistů, následují vedoucí odboru, vedoucí oddělení, systémový inženýr, vedoucí skupiny, inženýr železniční dopravy, ostatní profese jsou zastoupeny jedním nebo dvěma zaměstnanci (viz tabulka č. 6 a graf č. 3).

Tabulka č. 6 – Pracovní zařazení respondentů

Pracovní zařazení	Počet účastníků	Z toho	
		Muži	Ženy
Dozorčí provozu	1	0	1
Vedoucí skupiny	2	2	0
Mistr	1	1	0
Inženýr železniční dopravy	2	1	1
Vedoucí oddělení	3	3	0
Systémový specialista	13	9	4
Systémový inženýr	3	2	1
Podnikový právník	1	0	1
Vedoucí odboru	3	3	0
Velitel jednotky HZS	1	1	0
Vedoucí provozu infrastruktury	1	1	0
Celkem	31	23	8

Zdroj: autor

Graf č. 3 Pracovní zařazení respondentů

Zdroj: autor

6.3.5. Zastoupení respondentů podle oblastních jednotek, ve kterých pracují

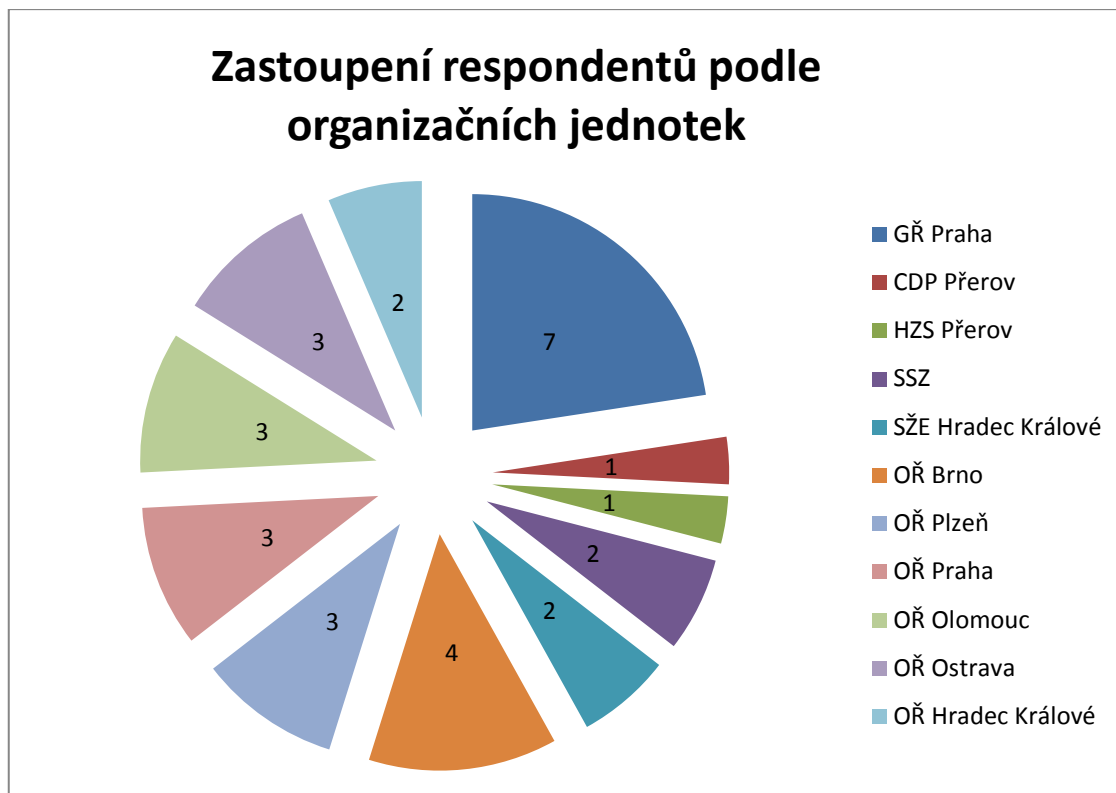
SŽDC je zaměstnavatelem s celostátní působností. Je rozdělena na 23 organizačních jednotek. Jsou to centrální dispečerská pracoviště (dále jen „CDP“), hasičská záchranná služba (dále jen „HZS“), oblastní ředitelství (dále jen „OŘ“), správy osobních nádraží (dále jen „SON“), správa železniční energetiky (dále jen „SŽE“), správa železniční geodézie (dále jen „SŽG“), stavební správa východ (dále jen „SSV“), stavební správa západ (dále jen „SSZ“), technická ústředna dopravní cesty dále jen „TÚDC) a generální ředitelství (dále jen „GŘ“). Tabulka č. 7 a graf č. 4 zobrazují zastoupení respondentů podle oblastních jednotek, ve kterých pracují.

Tabulka č. 7 Zastoupení respondentů podle oblastních jednotek, ve kterých pracují

Organizační jednotka	Počet účastníků	Z toho	
		Muži	Ženy
GŘ Praha	7	6	1
CDP Přerov	1	0	1
HZS Přerov	1	1	0
SSZ	2	1	1
SŽE Hradec Králové	2	1	1
OŘ Brno	4	4	0
OŘ Plzeň	3	2	1
OŘ Praha	3	1	2
OŘ Olomouc	3	3	0
OŘ Ostrava	3	2	1
OŘ Hradec Králové	2	2	0
Celkem	31	23	8

Zdroj: autor

Graf č. 4 Zastoupení respondentů podle organizačních jednotek

Zdroj: autor

7. Metody získávání a analýzy dat

Evaluace formou analýzy potřeb je formální a systematickou snahou o stanovení a následné vyplnění mezer mezi tím, „co je“, a „co by mělo být“. Spočívá ve zdokumentování důležitých nesrovnalostí mezi aktuálními a požadovanými výsledky a vytyčení těchto nesrovnalostí jako priorit z hlediska plánování programů a intervencí. Z tohoto pohledu spočívá analýza potřeb v identifikaci potřeb a jejich klasifikaci dle míry důležitosti (WHO, 2000 in www.adiktologie.cz).

Analýza potřeb je nástrojem k plánování intervence. V ideálním případě probíhá předtím, než je intervence naplánována a realizována. V rámci analýzy potřeb se zjišťuje, jak by měla být stávající intervence upravena, aby reagovala na potřeby, které nejsou uspokojovány (WHO, 2000 in www.adiktologie.cz).

Zaměstnancům zařazeným do vzdělávacího programu zaměstnavatele, kteří se sešli dne 26. 4. 2016 v Plzni, byla bez předchozího avíza nabídnuta možnost stát se účastníkem výzkumu. Tato možnost nebyla zaměstnancům předem sdělena. K této situaci došlo po dohodě s ředitelem O 10 ing. Pavlem Kouckým. Podmínky byly nastaveny tak, aby bylo možné zjistit, jaké jsou znalosti zaměstnanců bez jakékoli přípravy.

Měli jsme k dispozici zasedací místnost zaměstnavatele, kde jsme nebyli rušeni. Všem zúčastněným jsem předala informace o výzkumu. Se všemi účastníky jsem sepsala informovaný souhlas. Oba dokumenty jsem vytvořila podle vzorů zpracovaných Hanou Fidesovou (2014).

Respondenty jsem požádala o hodinu jejich času na vyplnění anonymního vědomostního dotazníku. K určení požadovaného času došlo za pomoci pěti dobrovolníků mimo testovanou skupinu, kteří byli požádáni, aby zkusili vyplnit dotazník a změřili čas, za který se jim ho podaří bez pomoci vyplnit. Dobrovolníci byli ve složení čtyři muži a jedna žena. Jejich vzdělání bylo ve čtyřech případech vysokoškolské a v jednom případě středoškolské. Čas, který potřebovali k vyplnění dotazníku, se pohyboval v rozmezí 42 až 57 minut. Dotazník obsahuje 100 otázek z oblasti adiktologie.

Při tvorbě dotazníku jsem měla k dispozici anonymní informace o účastnících projektu. Zaměstnavatel poskytl tyto informace: věk, vzdělání, pracovní zařazení, informaci, zda se jedná o ženu nebo muže a organizační složku, která zaměstnance

do vzdělávacího programu vyslala. Otázky testu jsem vybrala z příručky pro zájemce o studium adiktologie - Adiktologie, modelové otázky k přijímacím zkouškám na Univerzitu Karlovu v Praze 1. lékařskou fakultu (Kalina a kol., 2008). Snažila jsem se sestavit test tak, aby vznikl prostor pro vzdělávací projekt postavený přímo pro dotázané. Každý respondent vyplnil vědomostní dotazník v listinné podobě. Po odevzdání testů byli někteří respondenti ochotni sdělit své pocity z testu. Pro zpracování dat jsem použila deskriptivní statistiku, která slouží k systematickému, přehlednému a srozumitelnému utřídění (uspořádání) a charakterizování nasbíraných údajů, k vyvozování smysluplných zevšeobecnění na základě zkoumání dílčích zjištění (Ferjenčík, 2010).

Vyplněné dotazníky jsem označila číselným kódem. Vznikla tak možnost kontroly a dohledání chyb vzniklých při zadávání odpovědí testu do tabulky, ale nemůže dojít ke spojení dotazníku se zaměstnancem, který ho vyplnil.

Výsledky jsem zapsala do tabulek MS Excel 2010. Data jsou prezentována pomocí tabulek a grafů vytvořených v programu MS Excel 2010.

Účastníkům výzkumu nebyl předán správně vyplněný test. Vznikl tak prostor pro možnost hodnocení vzdělávacího projektu, kdy stejný dotazník je možné použít jako nástroj ke zjištění efektivity vzdělávacího projektu.

S respondenty, kteří jsou v denním kontaktu s provozními zaměstnanci, jsem provedla polostrukturované rozhovory. Podle Miovského (2006) je polostrukturované interview zřejmě nejrozšířenější podobou interview, protože řeší mnoho nevýhod jak nestrukturovaného, tak plně strukturovaného interview. V rámci přípravy polostrukturovaného rozhovoru je vytvořeno pro tazatele závazné schéma, které obvykle specifikuje okruhy otázek, jež budou účastníkům výzkumu pokládány. Pořadí otázek lze dle potřeby a možností změnit, aby bylo dosaženo co největšího možného zisku dat z rozhovoru. U tohoto typu rozhovoru je definováno minimum témat a otázek, které je tazatel povinen s účastníky probrat. Scénář polostrukturovaného interview viz příloha č. 2.

Polostrukturovaných rozhovorů se zúčastnilo 16 respondentů (12 mužů a 4 ženy). Z důvodu zachování anonymity účastníků jsou rozhovory citovány v první osobě jednotného čísla rodu mužského. Rozhovory proběhly v sedmi dnech. Kódování účastníků bylo provedeno následovně: na prvním místě třímístného kódu je pořadí

dne (1 – 7), na druhém místě je nula a na třetím místě pořadové číslo rozhovoru uskutečněného ve stejný den (1 – 3).

K dispozici jsme měli obvykle zasedací místnost zaměstnavatele, kde jsme po celou dobu trvání rozhovoru nebyli rušeni. Polostrukturovaná interview byla se souhlasem respondentů nahrávána na diktafon.

Časová náročnost rozhovorů se odvíjela od schopnosti tazatelky eliminovat obavy respondentů. Účastníci byli opakovaně ujištěni, že dojde k anonymní interpretaci jimi sdělených informací. Opakovaně byla také sdělena skutečnost, že mohou kdykoli od výzkumu odstoupit. Nejkratší rozhovor trval 42 minut, nejdelší 76 minut. Po přepisu rozhovorů do záznamového archu, byly záznamy vymazány. Data jsem vyhodnotila metodou vytváření trsů a uspořádala do skupin na základě jejich tematické podobnosti a metodu prostého výčtu jsem použila k vyhodnocení četnosti výskytu výroků respondentů.

Na základě analýzy doporučení UIC (2012) byly vybrány adiktologické intervence navrhané UIC (2012) a vyhledány možnosti jejich implementace v prostředí SŽDC.

8. Etická pravidla

Výzkum musí být založen na dobrovolnosti. Nikdo nemůže nutit jiné do účasti, a to ani z pozice nadřízeného, učitele nebo zaměstnavatele (Ferjenčík, 2010).

Při zpracování výzkumu byla zachována anonymita testovaných osob. Každému účastníkovi výzkumu byl předán dotazník spolu s tištěnou informací o výzkumu (viz příloha 3) a dvěma vyhotoveními informovaného souhlasu. Vyplněný informovaný souhlas (viz příloha 4) byl jedenkrát určen pro účastníka, druhý pro výzkumníka. Na vyplněné tiskopisy byly připravené dvě krabice. Do první byly uloženy vyplněné tiskopisy informovaného souhlasu a do druhé pak vyplněné vědomostní dotazníky, aby nebylo možné spojit podepsaný informovaný souhlas s vyplněným dotazníkem.

Účastníkům výzkumu bylo sděleno, že mohou od účasti kdykoli v průběhu výzkumu odstoupit.

Respondentům, kteří se zúčastnili polostrukturovaných rozhovorů bylo vysvětleno, jak bude nakládáno s nahrávkou rozhovoru.

Informovaný souhlas. Účastníci psychologického výzkumu mají právo vědět, čeho se účastní, jaké jsou cíle a smysl výzkumu (Ferjenčík, 2010).

Respondenti dostali možnost označit svůj dotazník unikátním kódem, aby mohli získat výsledek svého testu. Svůj unikátní kód si vytvořilo pouze 21 dotazovaných přesto, že jsem snažila kód navrhnout tak, aby nebylo možné nechtěně identifikovat autora testu (první tři písmena křestního jména matky a její den narození, první tři písmena křestního jména otce a jeho den narození).

Výzkumník je zaměstnancem SŽDC. Pracuje na pracovní pozici, ve které se setkává s některými z účastníků výzkumu.

9. Analýza a interpretace zjištěných dat

S nabídkou účasti ve výzkumu jsem oslovila 31 zaměstnanců programu TOP 30, byli to všichni zaměstnanci zařazení do tohoto programu. Všech 31 zaměstnanců se zúčastnilo výzkumu. Rozdala jsem celkem 31 dotazníků a všech 31 dotazníků jsem dostala vyplněných zpět. Návratnost dotazníků byla 100 %.

Dotazník jsem vytvořila z otázek určených pro zájemce o studium adiktologie. Tyto otázky jsem vybrala z oblastí: návykové látky a návykové chování, adiktologické služby, a prevence. Jednu skupinu otázek jsem vytvořila z norem upravujících užívání návykových látek při výkonu povolání v SŽDC. Tyto čtyři oblasti obsahují celkem 99 otázek. Jedna otázka nebyla zařazena do žádné s těchto oblastí. Jedná se o otázku č. 13: „Vysvětlete vlastními slovy pojem adiktologie“. Na tuto otázku odpovědělo správně 15 respondentů (48,4%).

Legislativou jsou návykové látky v ČR rozděleny na legální a nelegální. Proto jsem i pro účely vyhodnocení dat jsem rozdělila vyhodnocované otázky uvedených oblastí podle témat: na legální návykové látky (alkohol a nikotin), nelegální návykové látky a patologické hráčství. S ohledem na spotřebu alkoholu v ČR jsem zvláště vybrala skupinu otázek zaměřených na alkohol. Některé otázky byly zastoupeny ve více tematických oblastech.

9.1. Úspěšnost respondentů

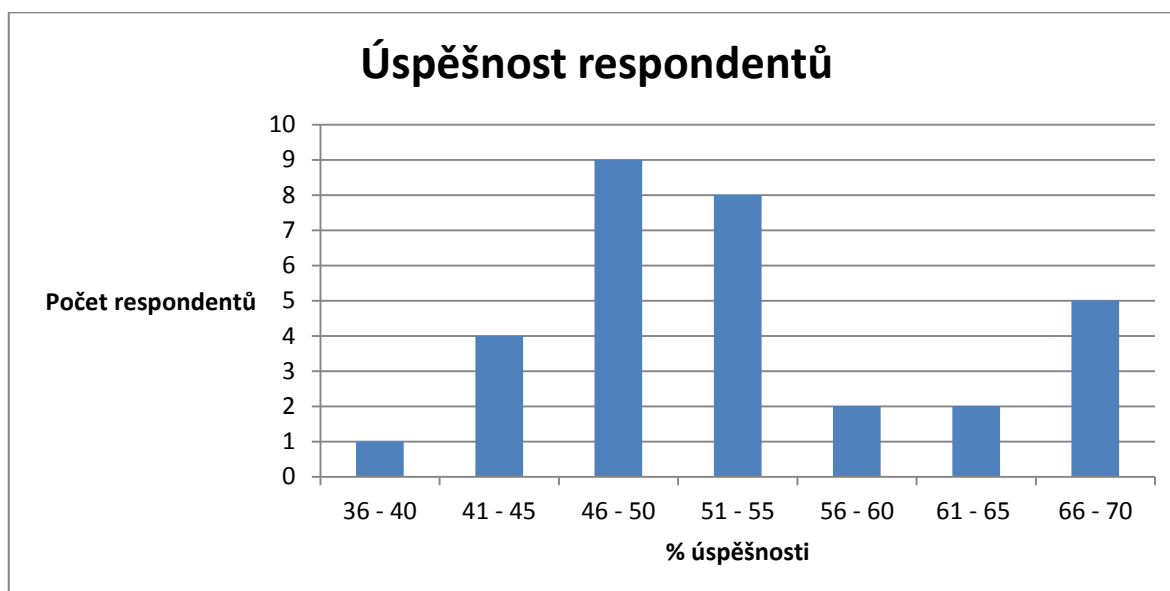
Během cca 60 minut vyplnilo 31 účastníků bez přípravy 3 100 otázek. Při vyplňování dotazníku 21 respondentů (68%) svůj dotazník označilo svým unikátním kódem. Výsledky jednotlivých účastníků se pohybovaly v rozmezí 40 – 70% správných odpovědí. Nejvíce respondentů zodpovědělo správně 46 – 50 % otázek. Ve skupině respondentů s úspěšností 66 – 70 % jsou dva účastníci výzkumu, kteří dosáhli 70 % správných odpovědí, 50 % a více správných odpovědí dosáhlo 20 respondentů. Celkové procento správných odpovědí dosáhlo hodnoty 53,4 (viz tabulka č. 8 a graf č. 5).

Tabulka č. 8 Úspěšnost respondentů v procentech

Úspěšnost v %	Počet respondentů
36 – 40	1
41 – 45	4
46 – 50	9
51 – 55	8
56 – 60	2
61 - 65	2
66 – 70	5

Zdroj: autor

Graf č. 5 Úspěšnost respondentů

Zdroj: autor

9.2. Vyhodnocení otázek - oblast SŽDC

Nejčastěji byly správně zodpovězeny otázky ze skupiny otázek zaměřených na normy upravující užívání návykových látek při výkonu povolání v SŽDC. Do této tematické oblasti jsem vybrala 8 otázek (otázky č. 78, 80, 82, 91, 92, 93, 94, 95 viz příloha č. 1). Průměrná úspěšnost správných odpovědí dosahovala 81 % (viz tabulka č. 9). V této skupině otázek byly 3 otázky zodpovězeny s 100% úspěšností (otázky č. 91, 92, 94).

Tabulka č. 9 Vyhodnocení otázek z oblasti norem upravujících užívání návykových látek při výkonu povolání v SŽDC

Počet otázek	8		
Počet otázek celkem	248		
Počet správných odpovědí	201		
% správných odpovědí	81,0		
Průměrná hodnota správných odpovědí pro jednotlivou otázku	25,1		
Medián správných odpovědí pro jednotlivou otázku	28,5		
Počet správných odpovědí pro jednotlivou otázku	1 – 10	11 – 20	21 – 31
Počet otázek	1	1	6

Zdroj: autor

9.3. Vyhodnocení otázek – oblast prevence

Druhou nejvyšší úspěšnost v počtu správných odpovědí měla oblast prevence. Tato oblast obsahovala 18 otázek (otázky č. 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 96, 97, 98 viz příloha č. 1). Průměrná úspěšnost správných odpovědí dosahovala 63,3 % (viz tabulka č. 10). V této skupině otázek byly 3 otázky zodpovězeny s 100% úspěšností (otázky č. 66, 71, 72 viz příloha č. 1).

Tabulka č. 10 Vyhodnocení otázek z oblasti prevence

Počet otázek	18		
Počet otázek celkem	558		
Počet správných odpovědí	370		
% správných odpovědí	63,3		
Průměrná hodnota správných odpovědí pro jednotlivou otázku	20,6		
Medián správných odpovědí pro jednotlivou otázku	21		
Počet správných odpovědí pro jednotlivou otázku	1 – 10	11 – 20	21 – 31
Počet otázek	2	7	9

Zdroj: autor

9.4. Vyhodnocení otázek – oblast návykových látek a návykového chování

Třetí nejvyšší úspěšnost v počtu správných odpovědí měla oblast návykových látek a návykového chování. Tato oblast obsahovala 63 otázek (otázky č. 1 – 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 – 30, 31 – 40, 41 – 50, 51, 52, 79, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 99, 100 viz příloha č. 1). Průměrná úspěšnost správných odpovědí dosahovala 47,4 % (viz tabulka č. 11). V této skupině otázek byla 1 otázka zodpovězena s 100% úspěšností (otázka č. 83 viz příloha č. 1), 1 otázka byla zodpovězena s 0% úspěšností (otázka č. 52 viz příloha č. 1).

Tabulka č. 11 Vyhodnocení otázek z oblasti návykových látek a návykového chování

Počet otázek					63
Počet otázek celkem					1953
Počet správných odpovědí					925
% správných odpovědí					47,4
Průměrná hodnota správných odpovědí pro jednotlivou otázku					14,7
Medián správných odpovědí pro jednotlivou otázku					14
Počet správných odpovědí pro jednotlivou otázku	0	1 – 10	11 – 20	21 – 31	
Počet otázek	1	22	24	16	

Zdroj: autor

9.5. Vyhodnocení otázek – oblast adiktologických služeb

Nejnižšího procenta úspěšnosti bylo dosaženo u otázek z oblasti adiktologických služeb. Tato oblast obsahovala 10 otázek (otázky č. 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62 viz příloha č. 1). Průměrná úspěšnost správných odpovědí dosahovala 46,8 % (viz tabulka č. 12). V této skupině otázek nebyla žádná otázka zodpovězena s 100% úspěšností.

Tabulka č. 12 Vyhodnocení otázek z oblasti adiktologických služeb

Počet otázek				10
Počet otázek celkem				310
Počet správných odpovědí				145
% správných odpovědí				46,8
Průměrná hodnota správných odpovědí pro jednotlivou otázku				14,5
Medián správných odpovědí pro jednotlivou otázku				15,5
Počet správných odpovědí pro jednotlivou otázku	1 – 10	11 – 20	21 – 31	
Počet otázek	3	5	2	

Zdroj: autor

9.6. Vyhodnocení otázek – oblast legálních návykových látek

Tato oblast obsahovala 24 otázek (otázky č. 1, 17, 19, 25, 26, 29, 34, 36, 45, 51, 52, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 74, 77, 91, 93, 99 viz příloha č. 1). Průměrná úspěšnost správných odpovědí dosahovala 63,3 % (viz tabulka č. 13). V této skupině otázek byly 3 otázky zodpovězeny s 100% úspěšností (otázky 66, 72, 91 viz příloha č. 1).

Tabulka č. 13 Vyhodnocení otázek z oblasti legálních návykových látek (alkohol a nikotin)

Počet otázek					24
Počet otázek celkem					744
Počet správných odpovědí					471
% správných odpovědí					63,3
Průměrná hodnota správných odpovědí pro jednotlivou otázku					19,6
Medián správných odpovědí pro jednotlivou otázku					23,5
Počet správných odpovědí pro jednotlivou otázku	0	1 – 10	11 – 20	21 – 31	
Počet otázek	1	5	5	13	

Zdroj: autor

9.7. Vyhodnocení otázek – oblast nelegálních návykových látek a gamblingu

Tato oblast obsahovala 54 otázek (otázky č. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 71, 75, 79, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 96, 99, 100 viz příloha č. 1). Průměrná úspěšnost správných odpovědí dosahovala 48,4 % (viz tabulka č. 14). V této skupině otázek byly 3 otázky zodpovězeny s 100% úspěšností (otázky č. 71, 83, 92 viz příloha č. 1).

Tabulka č. 14 Vyhodnocení otázek z oblasti nelegálních návykových látek a gamblingu

Počet otázek					54
Počet otázek celkem					1674
Počet správných odpovědí					810
% správných odpovědí					48,4
Průměrná hodnota správných odpovědí pro jednotlivou otázku					15
Medián správných odpovědí pro jednotlivou otázku					14
Počet správných odpovědí pro jednotlivou otázku	0	1 - 10	11 – 20	21 – 31	
Počet otázek	1	16	25	12	

Zdroj: autor

9.8. Vyhodnocení otázek – oblast alkoholu

Tato oblast obsahovala 19 otázek (otázky č. 1, 17, 19, 25, 29, 34, 36, 45, 51, 52, 64, 66, 68, 69, 73, 74, 91, 93, 99 viz příloha č. 1). Průměrná úspěšnost správných odpovědí dosahovala 60,6 % (viz tabulka č. 15). V této skupině otázek byly 2 otázky zodpovězeny s 100% úspěšností (otázky č. 66, 91 viz příloha č. 1), 1 otázka byla zodpovězena s 0% úspěšností (otázka č. 52 viz příloha č. 1).

Tabulka č. 15 Vyhodnocení otázek z oblasti alkoholu

Počet otázek					19
Počet otázek celkem					589
Počet správných odpovědí					357
% správných odpovědí					60,6
Průměrná hodnota správných odpovědí pro jednotlivou otázku					18,8
Medián správných odpovědí pro jednotlivou otázku					23
Počet správných odpovědí pro jednotlivou otázku	0	1 - 10	11 – 20	21 – 31	
Počet otázek	1	5	3	10	

Zdroj: autor

9.9. Vyhodnocení polostrukturovaných interview

V úvodu rozhovorů byla respondentům znovu představena tazatelka a její diplomová práce. Respondentům byla připomenuta pravidla, za kterých budou zpracovávány informace, které o jejich osobě poskytl zaměstnavatel. Každý respondent byl požádán o svolení k nahrávání rozhovoru. Všichni s nahráváním rozhovoru souhlasili po ujištění, že nahrávka bude sloužit pouze pro účely sepsání diplomové práce a po přepisu do záznamového archu bude smazána.

V první části rozhovoru se tazatelka vrátila k vyplněnému vědomostnímu dotazníku a k jeho výsledkům.

9.9.1. Vědomostní test – návrat k výsledkům

Od vyplnění dotazníků uplynulo zhruba třináct měsíců. Respondenti si pamatovali, že dotazník vyplňovali, ale nevzpomínali si na jeho obsah. Respondent 701 uvedl: „Vzpomínám si, že to bylo hodně odborné, už nevím, o co šlo.“

Na dotaz proč si myslí, že v oblasti prevence bylo vyhodnoceno nejvíce správných odpovědí, odpovídali dotázaní tak, že předpokládají snahu ochránit své blízké, někteří uvedli, že je prevence začala zajímat v souvislosti s výchovou vlastních dětí. Respondent 102 uvedl: „Naši rodiče se zabývali tím, abychom nezačali kouřit a pít alkohol. Dnes je obrovská nabídka drog, které my jsme si neuměli ani představit.“ Ve čtyřech případech mluvili o svých dětech a o tom, jak téma drog probírali právě se svými dětmi, když přišly ze školy s lístečkem, že se zúčastní preventivního programu. Ve čtyřech případech zaznělo, že mají zkušenost z okolí, kdy

viděli, jak někdo propadl drogám a s nimi souvisejícím problémům. Tři respondenti mluvili o vlivu médií. Respondent 601 uvedl: „*Hodně se o tom mluví v rádiu a v televizi. Vzpomínám si na takového s culíkem, objevuje se v televizi.*“ (Později identifikován prof. Miovský pozn. autora.)

9.9.2. Testování na přítomnost alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání

- Jak to vidí, ti co testují?

Všichni dotázaní vnímají testování na přítomnost alkoholu jako běžnou součást výkonu kontrolní činnosti. Formu namátkového testování považují za dostatečně účinnou. Respondent 501 uvedl: „*U nás má každý zaměstnanec v provozu své nástavce k alkoholtestru a jen otevřu dveře do kanceláře, už je chystají. Slouží ve dvanáctihodinových směnách, někdy se jim stane, že je zkontroluje několik lidí během směny. V současné době berou dechání do testru jako samozřejmost.*“ Testování na přítomnost jiných návykových látek není dotázanými respondenty prováděno.

- Jak přistupují k možnosti testovat na jiné návykové látky než alkohol?

Pět respondentů odpovědělo shodně, že po zaškolení nevidí problém v testování i na jiné návykové látky.

Tři respondenti uvedli, že testovat na jiné návykové látky by měl pouze lékař. Mohl by testovat při pravidelných lékařských prohlídkách v rámci pracovně lékařských služeb. Čtyři respondenti uvedli, že si neumějí představit, že by testovali na přítomnost jiných návykových látek. Respondent 101 uvedl: „*Neumím si představit, že bych je testoval stejně jako na alkohol. Jak by to probíhalo? Testoval bych z moči? No, to snad ne... Ze slin jako policie? No, to by snad šlo. Nejlepší by bylo, aby to dělal někdo z generálního ředitelství po celé republice. Vyhnuli bychom se diskuzím, že je to drahé, kdo to má platit. Nikdo je nezná, když se někde objeví, bude to překvapení pro všechny (smích)*“. Dva respondenti uvedli, že je podle nich testování na jiné návykové látky příliš drahé. Dva respondenti uvedli, že testování na alkohol stačí.

- ***Jak vnímají cizí právní subjekty v souvislosti s testováním?***

U této otázky se dotázaní rozdělili na dvě skupiny. První, kterou tvořilo sedm respondentů, by uvítala možnost testovat zaměstnance cizích právních subjektů. Druhou skupinu tvořilo devět respondentů, kteří považují testování CPS za zbytečné.

Respondent 602 uvedl: *„Podle mne by bylo správné mít možnost otestovat zaměstnance cizích právních subjektů. Ne, je testovat při každém setkání jako naše, ale když ho potkám a myslím si, že je pod vlivem, měl bych mít možnost dát mu dejchnout.“*

Respondent 102 uvedl: *„Kdybych měl hlídat ještě cizí, už by mi nezbyl čas na mou práci, ať si je hlídá jejich zaměstnavatel.“* Respondent 601 uvedl: *„Umíte si představit, že bych vylezl na mašinu a dal dejchnout strojvedoucímu? To by byl poprask, vlak neodjede, dokud nesepečeme protokol o provedené zkoušce na alkohol (smích)“.*

9.9.3. Riziko práce pod vlivem návykových látek

- ***Jsou nebo nejsou návykové látky problém?***

Dotazovaní se shodli, že práce pod vlivem jiných návykových látek by byla určitě problematická, pokud by zaměstnanci pracovali ovlivněni jinými návykovými látkami. Zároveň většina - deset dotázaných - uvedla, že nevědí, jak vypadá, když je někdo ovlivněn jinou návykovou látkou. Zároveň zatím stále přetrvává názor, že alkohol není tak nebezpečný, jak uvedl respondent 201: *„Alkohol za problém nepovažuji. Když pijou, tak ne v práci. Jestli někdo bere něco jiného, nepoznám.“* Dotazovaní mluví o značné míře nebezpečnosti chování pod vlivem těchto látek. Respondent 602 uvedl: *„Traťovka pod vlivem, když co tři minuty jede vlak? To by byla sebevražda.“*

Dotazovaní také připouštějí, že konzumace alkoholu před několika lety byla z jejich pohledu vyšší. Respondent 102 uvedl: *„Dřív se pilo dost. Po práci. Ted' je nás málo a není na nic čas.“* Z rozhovorů je patrné, že dotazovaní se soustřeďují na testování a kontrolu alkoholu a ostatní návykové látky kontrolují jen okrajově.

Respondent 301 uvedl: „No, dáváme dejchnout, ale to ostatní netestujeme, možná by nás výsledky překvapili, že jo? Ono to z člověka nevyjde tak rychle jako alkohol.“

- Jaké řešení problému s návykovými látkami považují za vhodné (propouštění x odborná pomoc, když odborná pomoc tak jaká)?

Všichni dotazovaní se shodli na tom, že v případě přistižení zaměstnance v práci pod vlivem návykové látky je hrubé porušení pracovní kázně a proto v těchto případech postupují podle platných předpisů. Problém s návykovými látkami je dle většiny dotázaných problémem zaměstnance respondent 402 uvedl: „Naši zaměstnanci si problémy s návykovými látkami nebo alkoholem řeší sami. Jsou si vědomi, co by je čekalo, pokud by byli přistiženi v práci pod vlivem – hrubé porušení pracovní kázně. Každý by si měl uvědomit, zda to chce riskovat. Každý je svého života strojevodoucí.“ Tři dotazovaní připouštějí také možnost jakési pomyslně podané ruky při řešení tohoto problému. Jak uvedl respondent 501: „Pokud přijde sám, že má problém a chce s ním něco dělat, asi bych se mu snažil pomoci, ale pokud ho přistihnu v práci pod vlivem tak vyhadžu.“ Ovšem 11 dotazovaných se jasně vyslovilo pro razantní řešení problému, jak uvedl respondent 203: „Zákoník práce to říká jasně a zaměstnanci by se tím měli řídit. Nejsme tady proto, abychom je vodili za ručičku.“

- Jak se v praxi řeší, když má zaměstnanec problém s alkoholem, jinými návykovými látkami, hazardem (řeší se to vůbec)?

Žádný z dotazovaných se v praxi zatím nesešel s postupem řešení problému formou léčení závislosti během pracovního vztahu. Respondent 402 uvedl: „Zatím jsem se nesešel ve své praxi s tím, že by si někdo tento typ problému připustil a chtěl s tím něco dělat. Pokud někdo tento problém má a dokáže se krotit tak, že v práci je čistý, tak je to z našeho pohledu v pořádku, ale když to už přestane zvládat, tak se s ním, hold, musíme rozloučit.“ Třináct dotazovaných razantně prosazovalo a podporovalo směrnice, které má SŽDC nastaveny na provádění kontrolní činnosti. Respondent 203 velmi razantně prohlásil: „Řeší. Pravidelně provádíme náhodné testování na alkohol, a pokud někdo nadýchá tak hrubě porušil pracovní kázeň a podle toho je s ním také naloženo. Myslím si, že je to v pořádku,

když mě zastaví policie v osobním vozidle, tak je také nezajímá, jestli mám nebo nemám problémy, ale vychází z toho, jestli jsem nebo nejsem pod vlivem.“ Tři dotazovaní nebyli zastánci tohoto způsobu řešení problému s alkoholem, jinými NL, ale uvědomují si nebezpečnost tohoto problému v dopravě. V podstatě se shodují na názoru, který uvedl respondent 203: *„To si musí každý vyřešit sám je to jeho osobní věc a já si myslím, že zaměstnavateli do toho nic není.“*

9.9.4. Zaměstnavatel jako ten, kdo podporuje v léčbě

- Co si myslí o možnosti, že zaměstnavatel by podporoval zaměstnance v léčbě závislosti?

Žádný z dotazovaných nezavrhl možnost podpory zaměstnanců v léčbě závislosti. Tři respondenti mluvili o nedostatku podpůrných prostředků, jak uvedl respondent 301: *„Bylo by to krásný, ale v dnešní době na to chybí čas, chuť i prostředky“*

Šest dotazovaných bylo jednoznačně pro podporu lidí, kteří chtějí svou složitou životní situaci řešit, ale shodují na tom, že iniciativa musí přijít ze strany zaměstnance. Respondent 202 uvedl: *„Jsem pro podporu těchto lidí, proč ne, když našli tu odvahu si to přiznat a chtějí s tím něco dělat.“* V rozhovorech se sedmi respondenty se objevila podmínka podpory v souvislosti s počtem odpracovaných let v pracovním poměru. Výstižně to řekl respondent 103: *„Záleží na tom, co by to bylo za zaměstnance, jak dlouho u nás pracuje a jaké měl výsledky. S nováčkem bych to asi neřešil, ale letitému spolehlivému zaměstnanci, bych se snažil pomoci.“*

- Jak si umí představit podporu zaměstnavatele při léčbě?

Konkrétní podporu při léčbě si dotazovaní představit nedokázali, ale snažili se vymyslet způsob jak takového zaměstnance podpořit. Nejčastější způsob podpory byl, jak uvedl respondent 202: *„Pokud by zaměstnanec přišel s tímto problémem, tak si myslím, že by se s tím dalo něco dělat. Je to nemoc jako každá jiná. Třeba po dobu léčby změnit pracovní zařazení a po dokončení léčby by bylo vhodné předkládat zaměstnavateli doklad o tom, že nebere.“* Pouze ve dvou případech jsem se setkala názorem, kdy dotazovaný neměl nápad jak podporu realizovat.

Respondent 203 uvedl: „Nevím, jestli je něco takového možné. Viděl bych to asi na neschopenku a potom bych takového zaměstnance asi více kontroloval.“

- ***Jaká je ochota k řešení problémů s návykovými látkami (podpora k úzdravě)?***

U této otázky se dotazovaní rozdělili na dvě části. Jedna část respondentů nejevila příliš velkou ochotu řešit tento problém. Respondent 202 řekl: „Ochota by byla, ale chybí čas i peníze.“ Respondent 203 uvedl: „Problém s návykovými látkami řešíme stejným způsobem jako v silniční dopravě. Máme nastavenou nulovou toleranci na alkohol a jiné návykové látky a s tím také naši zaměstnanci počítají. Takže pokud to poruší, ponесou si následky sami.“ Větší část dotazovaných přistupovala ochotněji k tomuto problému, ovšem převládala obava o bezpečnost provozu. Respondent 301 uvedl: „V naší profesi je velice nebezpečné, zaměstnávat lidi, kteří mají problém s návykovými látkami. Nevím, jestli by se u nás našel vedoucí zaměstnanec, který by byl ochotný podporovat takového zaměstnance. Je to velice složité a vidím v tom poměrně vysoké riziko, pokud jde o bezpečnost provozu na dráze, protože každý traťový dělník se pohybuje v kolejišti.“

- ***Jak si umí představit podporu zaměstnavatele po dokončené léčbě závislosti?***

Dotazovaní si konkrétní podporu neuměli úplně představit. Převládala u nich velká obava o bezpečnost provozu. Respondent 301 uvedl: „Záleží na tom, o jaký typ závislosti by šlo. Pokud by to byla závislost na hracích automatech, tak bych se toho zase tolik nebál a myslím si, že takový zaměstnanec by se mohl normálně vrátit do provozu. Pokud by to však byla závislost na látkách ovlivňujících pozornost, tak mám poměrně velkou obavu a takového zaměstnance bych do provozu nepustil, i když je v uvozovkách vyléčený. Zdá se mi to riziko příliš velké.“ V rozhovorech zaznívala obava dotazovaných o úspěšnosti léčby závislosti. Respondent 203 uvedl: „Pokud je vyléčený a doktor mu potvrdí zdravotní způsobilost tak nevidím žádný problém v jeho zařazení zpět do provozu. I když bych se mu asi více věnoval při kontrolní činnosti. Znáte to, důvěřuj, ale prověřuj.“ Respondent 203 řekl: „Nabídl bych mu pracovní zařazení, které neovlivňuje bezpečnost drážního provozu a pokud by s tím nesouhlasil, asi bychom se rozloučili. Sice jsem

v televizi viděl pár pořadů o lidech, kteří se vyléčili, ale já nevěřím, že by se někdo ze závislosti mohl vyléčit, nevezmu si na triko takové riziko. Já svým zaměstnancům musím věřit.“

10. Diskuse

Výsledky vědomostního dotazníku dosáhly 53,4 % správných odpovědí. Znovu připomínám skutečnost, že respondenti neměli tušení, že dostanou nabídku zúčastnit se výzkumu a nikdo je neinformoval o připravovaném vědomostním testu z oblasti adiktologie. V průběhu vyplňování dotazníku zaznívaly připomínky, že test je příliš těžký a příliš odborný. Otázky do dotazníku jsem vybírala s cílem zjistit, jaké mají respondenti znalosti v oblasti legálních a nelegálních návykových látek a návykového chování, v oblasti prevence užívání těchto látek a patologického hráčství, v oblasti adiktologických služeb a v oblasti norem upravujících užívání návykových látek při výkonu povolání v SŽDC a zároveň vytvořit prostor pro vzdělávací projekt určený účastníkům výzkumu. Z výsledků jednotlivých oblastí jsou patrné rozdíly v informovanosti respondentů v jednotlivých oblastech. Nejnižší úspěšnosti bylo dosaženo v oblasti adiktologických služeb (46,8 %). Druhé nejnižší úspěšnosti bylo dosaženo v oblasti návykových látek a návykového chování (47,4 %). Třetí nejnižší úspěšnosti bylo dosaženo v oblasti prevence užívání návykových látek (63,3 %). Myslím, že není překvapivé, že nejvyšší úspěšnosti (81,0 %) bylo dosaženo v oblasti norem upravujících užívání návykových látek v SŽDC. Zaměstnanci jsou s těmito normami prokazatelně seznamováni při výkonu povolání. Jeden z účastníků vyplnil správně všechny otázky týkající se možné délky času, po který lze detekovat návykové látky v organismu. V tomto případě mohu pouze spekulovat o motivaci dotčeného zaměstnance k jeho znalostem.

Doporučení UIC (2012) obsahují řadu doporučení, jak by mělo vypadat prohlášení o zásadách upravujících oblast alkoholu a jiných návykových látek. UIC (2012) doporučuje, pokud je součástí zásad osobní testování na přítomnost alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání, soubor informací a opatření, která mají být provedena (pro které zaměstnanec bude osobní testování určeno, druhy testování, kdy může být testování prováděno, pravidla pro odběr vzorků, testované látky, limitní hodnoty, při kterých bude výsledek považován za pozitivní, opatření, když se zaměstnanec odmítne nechat testovat, opatření při pozitivním výsledku). Navržena jsou rovněž organizační opatření a sledování a přezkum opatření. Testováním zaměstnanců při výkonu povolání se zabývá EWDTS.

V metodickém pokynu by měly být popsány úkony, které budou následovat při pozitivním výsledku testu. Jak bude přistupováno ze strany zaměstnavatele k zaměstnanci v případě, že po pozitivním testu na pracovišti bude převezen do zdravotnického zařízení k odběru krevního vzorku a výsledek tohoto testu bude předán zaměstnavateli jako výsledek se závěrem, že zaměstnanec nebyl ovlivněn jinou návykovou látkou? Jak bude probíhat výkon povolání zaměstnance, který se rozhodl řešit své problémy s alkoholem nebo jinými návykovými látkami a nikdy nebyl zachycen ve své pracovní době ovlivněný alkoholem nebo jinou návykovou látkou? Z hlediska bezpečnosti provozu je takový zaměstnanec pro zaměstnavatele rizikový. Přesto se domnívám, že s takovým zaměstnancem není nutné rozvázat pracovní poměr a je možné mu nabídnout pomoc, pokud budou správně nastavena pravidla výkonu povolání po léčbě (nebo v průběhu abstinenčně zaměřené léčby). Zvýšená kontrolní činnost vedoucích zaměstnanců je jedním z možných kontrolních mechanismů, které byly navrženy také respondenty v rámci polostrukturovaných rozhovorů. V případě zájmu zaměstnance o pokračování pracovního poměru je možné po dohodě zaměstnavatele se zaměstnancem a smluvním lékařem zavést opatření např. formou mimořádných lékařských prohlídek, při kterých by docházelo k odběru vzorku krve nebo moči pro stanovení odpovídajících parametrů. Pokud by úhrada testu z tohoto vzorku byla na zaměstnanci, mohla by se stát součástí jeho prevence relapsu. Velmi výrazně je zdůrazňována intenzivní participace závislého na celém procesu údravy (Kuda in Kalina a kol. 2008).

Z hlediska bezpečnosti drážní dopravy, bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci vnímám jako vhodné vzdělávání zaměstnanců v oblasti alkoholu a jiných návykových látek na všech úrovních, zaměstnanci v profesích ovlivňujících bezprostředně bezpečnost drážního provozu počínaje a managementem organizace konče, jak doporučuje UIC (2012). Součástí edukačního programu by mělo být informování zaměstnanců podílejících se na zabezpečení drážního provozu o potenciálních problémech souvisejících s prací, které vznikají z užívání alkoholu a jiných návykových látek. Popov (in Raboch, Zvolský 2001) uvádí, že mezi návykové nemoci jsou zahrnovány poruchy vyvolané zdravím škodlivými návyky. Jedná se zejména o poruchy, působené alkoholem a jinými návykovými látkami a patologickým hráčstvím.

UIC (2012) navrhuje zavedení systému důvěrně sdělovaných informací o problémech spojených s užíváním alkoholu a jiných návykových látek, zároveň upozorňuje na fakt, že je nutné určit případy, kdy nemůže být zachována důvěrnost informací z důvodu ohrožení bezpečnosti drážního provozu. ILO ve svých doporučeních zahrnuje nediskriminování žadatelů o zaměstnání, kteří uvedou ve své minulosti užívání návykových látek. Z hlediska bezpečnosti železniční dopravy je nutné, aby vztah k návykovým látkám měl zaměstnanec vyřešený.

Jako vhodné adiktologické intervence pro zaměstnance SŽDC, na základě polostrukturovaných rozhovorů, vnímám krátké intervence v oblasti kouření a užívání nadměrného množství alkoholu. Myslím, že je možné vyjít z Příručky pro pracovníky v oblasti veřejného zdraví (APHA, 2008). V případech, kdy je podezření, že zaměstnanec škodlivě nebo rizikově užívá alkohol, si myslím, že lze použít screeningové vyšetření na problémové užívání alkoholu a navazující krátkou intervenci s doporučením vhodné odborné péče, kterou může zaměstnanec využít k řešení svých problémů vznikajících v souvislosti např. s užíváním alkoholu. UIC (2012) doporučuje poradenství s manažerem, vedoucím zaměstnancem, nebo technikem BOZP, pokud jsou obavy o další železniční zaměstnance v důsledku vnímaného bezpečnostního rizika. Jako náročnou vidím roli zaměstnance SŽDC, který by měl tuto činnost provádět. Je nutné nastavit podmínky, za jakých lze screeningová vyšetření provádět, zejména je nutné ošetřit důvěrnost sdělovaných informací. Umím si představit, že zaměstnavatel by mohl chtít mít podrobný přehled o činnosti svého zaměstnance. To je samozřejmě v pořádku. Nikdy však nemůže chtít znát, kteří zaměstnanci a s jakými výsledky prošli screeningem. Dalším prostorem, kde je nutné nastavit podmínky, je vyjednávání se zástupci zaměstnanců organizovanými v odborových organizacích. UIC (2012) doporučuje opatření ke snižování bezpečnostních rizik vznikajících v souvislosti s užíváním alkoholu a jiných návykových látek projednat se zástupci zaměstnanců. Nastavení podmínek by mělo proběhnout také při jednání se sousedními železničními společnostmi v případě zavedení limitních hodnot, při jejichž dosažení je zaměstnanec považován za ovlivněného alkoholem nebo jinou návykovou látku. Z tabulky č. 2 vyplývá, že limitní hodnoty pro účastníky silničního provozu jsou v evropských státech různé. Lze očekávat,

že při nastavení limitních hodnot na železnici budou rozdíly podobné, pokud se železniční společnosti nedohodnou jinak.

Vytváření pracovní kultury, která podporuje pracoviště bez alkoholu a jiných návykových látek, poskytování informací, kde lze získat odborné poradenství, léčebné a doléčovací služby, stejně jako odkazy na tyto služby, patří také k doporučením UIC (2012).

Na pracovištích SŽDC platí zákaz kouření. Expozice tabákovému kouři představuje prokázaná významná zdravotní rizika. Jak uvádí Tuček (in Králíková a kol., 2013) pro zaměstnavatele je kouření finančně nevýhodné – vyšší pracovní neschopnost, menší výkonnost, prokouřená pracovní doba. Zaměstnavatel by měl podporovat nekuřácké pracoviště a své zaměstnance v odvykání kouření. SŽDC podporuje nekuřácká pracoviště, kouřit lze jen v k tomu vyhrazených prostorách mimo pracoviště. Některé organizační jednotky mají prostory vyhrazené ke kouření dostupné po identifikaci čipem a doba strávená v těchto prostorách se do pracovní doby nezapočítává. Podpora zaměstnanců v odvykání kouření zatím poskytována není.

K zajištění stavu, aby všichni zaměstnanci, kteří vykonávají v rámci svého povolání práce důležité pro zabezpečení drážního provozu, nebyli ovlivněni alkoholem, využívá SŽDC preventivní a represivní opatření v podobě namátkového testování na přítomnost alkoholu ve vydechovaném vzduchu při výkonu povolání. Tato opatření se jeví jako účinná jak vyplynulo z bakalářské práce (Pecínová, 2014). SŽDC téměř neprovádí testování na jiné návykové látky. UIC (2012) doporučuje testování na jiné návykové látky pravidelně například v rámci pravidelných lékařských prohlídek. Způsob testování na přítomnost jiných návykových látek by se měl odvíjet od cíle, jakého má být dosaženo. Může být prováděno v návaznosti na testování alkoholu ve vydechovaném vzduchu poučenými pracovníky zaměstnavatele nebo externí službou. Oba druhy testování by měly být běžnou součástí při šetření mimořádných událostí, jichž se zúčastňuje i Drážní inspekce. Je-li cílem zaměstnavatele pouze zjistit aktuální ovlivnění jinou návykovou látkou z důvodu bezpečnosti provozu, jsou první volbou slinné testy. Pokud je cílem také práce

s osobami užívajícími návykové látky, mohou být testy z moči, ve kterých lze nalézt metabolity delší dobu než ve slinách a v krvi, užitečné.

Většinu doporučení UIC (2012) lze v podmínkách SŽDC implementovat.

11. Závěr

Cílem diplomové práce byla analýza potřeb a možností implementace preventivních opatření pro zaměstnance SŽDC. SŽDC má zpracované metodické pokyny, jejichž oporou jsou platné zákony ČR. V současné době nemá SŽDC implementovaná doporučení UIC (2012).

Díličními cíli byla analýza vzdělávacích potřeb zaměstnanců zařazených do vzdělávacího programu zaměstnavatele, analýza potřebnosti adiktologických intervencí vnímaných vedoucími zaměstnanci SŽDC zařazených do tohoto programu, analýza doporučení UIC (2012) zaměřená na adiktologické intervence a analýza možností implementace adiktologických intervencí dle doporučení UIC (2012).

Na základě výsledků vědomostního dotazníku a polostrukturovaných interview doporučuji vzdělávací projekt zaměřit na informování zaměstnanců o možnostech adiktologického poradenství v oblasti alkoholu a jiných návykových látek a o možnostech odborné pomoci s problémy vznikajícími v souvislosti s užíváním legálních i nelegálních návykových látek a gamblingu. Normy upravující užívání návykových látek při výkonu povolání je možné zmínit okrajově, neboť tato oblast je účastníkům vzdělávacího programu velmi dobře známá. UIC (2012) doporučuje vzdělávání zaměstnanců, analýzu rizik souvisejících s užíváním alkoholu a jiných návykových látek, kontrolu dodržování zákazu užívání alkoholu a jiných návykových látek a práci se zaměstnanci, kteří mohou mít rizikový potenciál. SŽDC kontroluje dodržování zákazu užívání alkoholu při výkonu povolání. Na přítomnost jiných návykových látek téměř netestuje. S ohledem na finanční náklady pravidelného testování je vhodné namátkové testování. Za nutné považuji testování při účasti na mimořádné události. V případě plošného zavádění testování na přítomnost jiných návykových látek považuji za potřebné, aby došlo k rozhodnutí zaměstnavatele, zda bude testovat pouze z důvodu zachování bezpečnosti železniční dopravy nebo zda bude zároveň vytvořen projekt pro zaměstnance, kteří jsou uživateli nelegálních návykových látek, při výkonu povolání nebyli zachyceni při ovlivnění návykovou látkou a obě strany zaměstnavatel i zaměstnanec chtějí spolu zůstat v pracovněprávním vztahu.

Navrhuji opakovaně informovat všechny zaměstnance SŽDC o účincích alkoholu a jiných návykových látek, poskytovat informace o možnostech adiktologického poradenství, o možnostech odborné pomoci prostřednictvím zdravotnických školení a školení o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a provádět krátké intervence. Historický vývoj bezpečnostních opatření na železnici ukazuje vznik opatření, kterými vedoucí zaměstnanci reagovali na vznik nehodových událostí. Myslím, že zavedení účinných preventivních opatření v oblasti jiných návykových látek může zabránit mimořádné události zaviněné prokazatelně osobou pod vlivem těchto látek. Finanční náročnost zavedení testování na jiné návykové látky v SŽDC může vyvážit skutečnost, že se jedná o bezpečnost a ochranu zdraví přepravovaných osob a ochranu před hmotnými škodami.

12. Použitá literatura a zdroje:

American Public Health Association and Education Development Center, Inc. (2008). Alcohol screening and brief intervention: A guide for public health practitioners. Washington DC: National Highway Traffic Safety Administration, U.S. Department of Transportation. Vydala Klinika adiktologie 1. Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. První české vydání, Praha: František Šale – ALBERT, 2013. Dostupné z URL:

<http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/17/4857/Screeningove-vysetreni-na-problemove-uzivani-alkoholu-a-navazujici-kratka-intervence-Methodika-SBI-Prirucka-pro-pracovniky-v-oblasti-verejneho-zdravi> Staženo

z internetu 20. 09. 2016

Beneš, M. (2014): *Andragogika. 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing, a. s.

Blažejovský, M. (2015): *Drogy v dopravě. 1. vydání*. Praha: Wolters Kluwer

Český statistický ústav: Obyvatelstvo. Tab. 01.01 Vybrané demografické údaje (1989-2015) Dostupné z URL: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-vy42dggogh> staženo z internetu 13. 11. 2016

Eysenck, H. J. & Eysenck, S. B. G. (1993): *Eysenckovy dotazníky pro dospělé. Úprava: Smékalová, E., Bratislava: Psychodiagnostika s.r.o.*

European Workplace Drug Testing Society (EWDTS): „*European Guidelines for Workplace Drug and Alcohol Testing in Hair*” dostupné z URL:

<http://www.ewdts.org/data/uploads/documents/ewdts-guideline-hair-v2.0.pdf>

staženo z internetu 10. 04. 2017

European Workplace Drug Testing Society (EWDTS): „*European Guidelines for Workplace Drug Testing in Oral Fluid*.” dostupné z URL:

<http://www.ewdts.org/data/uploads/documents/ewdts-oral-fluid-2015-11-01-v2.0.pdf> staženo z internetu 10. 04. 2017

European Workplace Drug Testing Society (EWDTS): „*European Guidelines for Workplace Drug Testing in Urine.*” dostupné z URL:

<http://www.ewdts.org/data/uploads/documents/ewdts-urine-guideline-2015-11-01-v2.0.pdf> staženo z internetu 10. 04. 2017

Ferjenčík, J. (2010): *Úvod do metodologie psychologického výzkumu.* Praha: Portál

Fidesová, H. (2014): *VZOR informace pro účastníka výzkumu.* Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze

Fidesová, H. (2014): *VZOR informovaného souhlasu pro účastníky výzkumu.* Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze

International Labour Office (ILO): *Management of alcohol- and drug-related issues in the workplace.* Geneva: International Labour Office 1996

International Union of Railways (UIC): *Guidance on managing safety risks related to the Influence of Alcohol, Drugs and/or Psychoactive Medication.* Paris: Railway Technical Publications (ETF), 2012. Str. 25 – 42

International union of railway medical services (2012). *2012 UIMC Scientific Congress and General Assembly in Helsinki (Finland) from 19 – 21 September 2012.* (information published on 2 October 2012 in the UIC electronic newsletter "UIC eNews" Nr 311.) Dostupné z WWW: http://www.uic.org/com/article/2012-uimc-scientific-congress-and?page=thickbox_eneus staženo z internetu 10. 6. 2014

International union of railway medical services (2017). Zasedání MC UIMC a kongres UIMC, září 2017, York, Anglie. Dostupné z URL: <https://uic.org/UIMC-Medical#>

Kalina, K. a kol. (2008). *Adiktologie, modelové otázky k přijímacím zkouškám na Univerzitu Karlovu v Praze 1. lékařskou fakultu.* Praha: Nakladatelství Marvil

Kocianová, R. (2010): *Personální činnosti a metody personální práce.* Praha: Grada Publishing a.s.

Kuda, A.: *Prevence a zvládání relapsu*. In Kalina, K. a kol. (2008): *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada Publishing a.s.

Minařík, J., Kmoch, V.: *Přehled psychotropních látek a jejich účinků*. In Kalina, K. a kol. (2015): *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing a.s.

Ministerstvo zdravotnictví České republiky (MZ ČR): *Zdraví 2020 Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 – 2018. Akční plán č. 4c K omezení škod působených alkoholem v České republice pro období 2015 – 2018*. Praha: MZ ČR, 2015. Str. 3. Dostupné z URL: http://www.mzcr.cz/Admin/_upload/files/5/akční%20plány%20-%20přílohy/AP%2004c_rev%20AV.pdf staženo z internetu 05. 01.2016

NV č. 41/2014 Sb., o stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče se řidič považuje za ovlivněného takovou návykovou látkou. Dostupné z WWW: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-41> staženo z internetu 30. 09. 2016

Pecínová, A. (2014). *Analýza testování na přítomnost alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání v železniční dopravě v České republice v letech 2008 – 2012*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie.

Popov, P.: *Návykové poruchy*. In Raboch, J., Zvolský, P. et al. (2001): *Psychiatrie*. První vydání. Praha, Galén.

Pompidou Group: Conference on “Alcohol, drugs and prevention in the workplace: What are the issues and challenges for government, the company and the staff?” Council of Europe, 14/15 May 2012 dostupné z URL: http://www.uems-occupationalmedicine.org/sites/default/files/Meetings/2014_Riga/nm_prevention_of_alcohol_and_drug_use.pdf staženo z internetu 13. 08. 2017

Průcha, J. (2014): *Andragogický výzkum*. Praha: Grada Publishing, a. s.

Správa železniční dopravní cesty, státní organizace: *Koncepce řízení lidských zdrojů Správy železniční dopravní cesty, státní organizace. První revize k 1. 5. 2015.* Praha: SŽDC, s. o., 2015a.

Správa železniční dopravní cesty, státní organizace: *Organizační řád Správy železniční dopravní cesty, státní organizace.* Praha: SŽDC, s. o., 2014.

Správa železniční dopravní cesty, státní organizace: *Směrnice č. 73 Jazykové a ostatní specifické vzdělávání zaměstnanců.* Praha: SŽDC, s. o., 2016b.

Správa železniční dopravní cesty, státní organizace: *Směrnice č. 75 Posuzování psychické způsobilosti k výkonu vybraných zaměstnání.* Praha: SŽDC, s. o., 2015b.

Správa železniční dopravní cesty, státní organizace: *Předpis pro hlášení a šetření mimořádných událostí (D17)* Praha: SŽDC, s. o., 2015c.

Správa železniční dopravní cesty, státní organizace: *Prováděcí opatření k předpisu pro hlášení a šetření mimořádných událostí (D17)* Praha: SŽDC, s. o., 2015d.

Správa železniční dopravní cesty, státní organizace: *Výroční zpráva za rok 2012.* Praha: SŽDC, s. o., 2013.

Správa železniční dopravní cesty, státní organizace: *Výroční zpráva za rok 2015.* Praha: SŽDC, s. o., 2016a.

Světová zdravotnická organizace (2000). Mezinárodně platné pokyny k evaluaci služeb a systémů zaměřených na léčbu poruch způsobených užíváním návykových látek. Geneva: World Health Organisation in Klinika adiktologie

dostupné z URL: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/378/3051/Analiza-potreb> Staženo z internetu: 30. 9. 2016

Štikar, J., Hoskovec, J. a Šmolíková, J. (2006): *Psychologická prevence nehod. Teorie a praxe.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum

Tesař, P. (2016). Na českých kolejích ubylo mimořádných událostí. *Moje železnice, 2016 (duben)*. Str. 1

Tuček, M.: *Kouření a práce. In Králíková, E. a kol. (2013): Závislost na tabáku: Epidemiologie, prevence a léčba*. Břeclav: ADAMIRA, s.r.o.

Veteška, J. (2016): *Přehled andragogiky*. Praha: Portál, s. r. o.

Vyhláška č. 101/1995 Sb., kterou se vydává Řád pro zdravotní způsobilost osob při provozování dráhy a drážní dopravy

Vyhláška č. 16/2012 Sb., o odborné způsobilosti osob řídících drážní vozidlo a osob provádějících revize, prohlídky a zkoušky určených technických zařízení

Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce. Dostupné z URL:

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-251> staženo z internetu 13. 11. 2016

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Dostupné z URL:

<http://www.zakonyprolidi.cz/hledani?text=Z%C3%A1kon%C3%ADk+pr%C3%A1ce>

staženo z internetu 22. 08. 2015

Zákon č. 266/1994 Sb., o dráhách. Dostupné z URL:

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-266> staženo z internetu 22. 08. 2015

Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami. Dostupné z URL:

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-379> staženo z internetu 20. 06. 2016

Železnice Slovenskej republiky: Výročná správa 2015, Bratislava: ŽSR, 2016. Dostupné z URL: http://www.zsr.sk/slovensky/o-nas/vyrocne-spravy.html?page_id=147 staženo z internetu 6. 11. 2016

13. Přílohy

DOTAZNÍK

1. Život ohrožující komplikace se většinou neobjevují při odvykacím stavu při vysazení těchto návykových látek:

- a) Pervitin
- b) Benzodiazepiny
- c) Barbituráty
- d) Alkohol

2. Léky vyvolávající závislost, například Diazepam, je možné v lékárnách obdržet:

- a) Volně proti zaplacení, osoby ve věku 15 – 18 let však musí předložit občanský průkaz nebo písemný souhlas rodičů
- b) Volně proti zaplacení, ale lze je vydat jen osobám starším 18 let
- c) Jen na lékařský předpis
- d) Od roku 2003 jen na zvláštní lékařský předpis s modrým pruhem (tzv. opiátový režim)

3. Účinná látka marihuany a hašiše se nazývá:

- a) Adrenalin
- b) Tetrahydrokanabinol
- c) Morfostatin
- d) Tetrahydromarianum

4. Léky s účinkem na psychiku může předepisovat:

- a) Psycholog se speciální atestací
- b) Magistr farmacie se speciální atestací
- c) Lékař se speciální atestací
- d) Lékař bez speciální atestace

5. V nervové soustavě člověka byly objeveny látky podobné:

- a) Účinným složkám námelových drog
- b) Účinným složkám opiátových drog, marihuany a hašiše
- c) Účinným složkám stimulačních drog, zejména pervitinu a kokainu
- d) Antibiotikům používaných k léčbě AIDS

6. V ČR typicky patří mezi tzv. taneční drogy:

- a) Ketazon
- b) Bad Trip
- c) MDMA - Extáze
- d) Amfetamin

7. Pouze ve speciálních prodejnách barvy – laky na živnostenský list je možné získat tuto návykovou látku:

- a) Toluén
- b) Antabus
- c) Subutex
- d) Anandamid

8. Chemické látky, ze kterých lze vyrobit drogu, se nazývají:

- a) Prekurzory
- b) Predativa
- c) Psycholeptika
- d) Neurotoxiny

9. Mezi opiátové drogy patří:

- a) Metadon
- b) Tetrahydrokanabinol
- c) Lobelin
- d) Metamfetamin

10. Které drogy nepatří svým účinkem do jedné skupiny:

- a) Heroin, morfin, metadon
- b) Kokain, pervitin, amfetamin
- c) Hašiš, marihuana, nikotinamid
- d) Všechny odpovědi jsou správné

11. Mezi často zneužívané látky patří:

- a) Antistatika, jako např. antabus
- b) Xylolit a podobné průmyslové zplodiny
- c) Technická rozpouštědla, lepidla a ředidla
- d) Kolakain a jiné extrakty kolaloky

12. Která věta není správná:

- a) Koka se má ke kokainu stejně jako námel k LSD
- b) Opium se má k makovici stejně jako hašiš ke konopí
- c) Durman se má k pervitinu stejně jako tabák k nikotinu
- d) Nikotin se má k tabáku stejně jako kokain ke koce

13. Vysvětlete vlastními slovy pojem adiktologie:

14. Mezi látky se stimulačním účinkem na psychiku nepatří:

- a) Extáze
- b) Diazepam
- c) Pervitin
- d) Nikotin

15. Epileptické záchvaty se mohou vyskytnout při odnětí:

- a) LSD
- b) Benzodiazepinů
- c) Konopných drog (kanabinoidů)
- d) Heroinu

16. Metadon:

- a) Patří mezi stimulační drogy
- b) Patří mezi tzv. syntetické opiáty, podobně jako morfin a heroin
- c) Je u nás nejčastější drogou na černém trhu
- d) Není zatím v naší zemi legálně používán

17. Delirium tremens se nazývá „tremens“, protože:

- a) Postižený halucinuje bílé myšky
- b) Postižený obvykle umírá při třetím záchvatu
- c) Postižený má svalový třes
- d) Trvá tři měsíce

18. Buprenorfin (Subutex):

- a) Je používán k substituční léčbě závislosti na pervitinu
- b) Je v naší zemi dostupný pouze na černém trhu
- c) Patří mezi tzv. benzodiazepiny
- d) Patří mezi látky často zneužívané na černém trhu

19. Antabus:

- a) Je látkou používanou k léčbě závislosti na alkoholu
- b) Je látkou často zneužívanou závislým na alkoholu
- c) Patří do Seznamu omamných a psychotropních látek
- d) Ani jedna odpověď není správná

20. Endorfiny jsou:

- a) Látky tělu vlastní, příbuzné opiátových drogám, např. morfinu
- b) Látky tělu cizí, obsažené v opiátových drogách, např. morfin
- c) Bakterie způsobující endemickou fibrózu
- d) Paraziti žijící uvnitř buněk v centrální nervové soustavě zvaných dorfiny

21. Psycholog se speciální atestací nebo magistr farmacie se speciální atestací může předepsat tyto léky:

- a) Všechny léky s účinky na psychiku
- b) Léky s účinky na psychiku, pokud nevyvolávají závislost
- c) Pouze léky doporučené psychiatrem
- d) Žádná odpověď není správná

22. Taneční droga zvaná extáze se řadí mezi:

- a) Konopné drogy
- b) Amfetaminy
- c) Benzodiazepiny
- d) Opioidy

23. Látky podobné účinným složkám opiátových drog, marihuany a hašiše byly objeveny:

- a) V námelu
- b) V nervové soustavě člověka
- c) V opiovém máku a rostlině Cannabis indica
- d) V lymfatickém systému velkých opic

24. Rostlina, ze které se získává marihuana, se nazývá:

- a) Ostropestřec mariánský
- b) Cannabis indica
- c) Marihuana mexicana
- d) Peyotl

25. Život ohrožující komplikaci může nejpravděpodobněji přinést odvykáci stav při odnětí této návykové látky:

- a) Marihuany
- b) Kokainu
- c) Pervitinu
- d) Alkoholu

26. Mezi látky s tlumivým účinkem na psychiku nepatří:

- a) Alkohol
- b) Diazepam
- c) Nikotin
- d) Toluén

27. Mezi opiátové drogy nepatří:

- a) Metadon
- b) Metamfetamin
- c) Hydrokodon
- d) Kodein

28. Odvykáci stav u uživatelů heroinu se nejspíše podobá:

- a) Schizofrenii
- b) Akutnímu chřipkovému onemocnění
- c) Stavů při nedostatku inzulínu u diabetiků
- d) Stavů při přebytku inzulínu u diabetiků

29. Patologická žárlivost se nejčastěji objevuje:

- a) U uživatelů pervitinu a kokainu
- b) U uživatelů LSD
- c) U pijáků alkoholu
- d) U patologických hráčů

Relaps je:

- a) Oběhové selhání po požití extáze na taneční párty
- b) Opětovné užití drogy po předchozí abstinenci
- c) Krátkodobý návrat „záblesk“ pocitů, doprovázejících užití drogy, který se může objevit dlouho po jejím vysazení
- d) předčasné ukončení léčby závislosti

30. O osobnosti uživatelů drog platí:

- a) Osobnost většinou nevykazuje žádnou poruchu
- b) Osobnost většinou vykazuje rysy nezralosti a traumatizace
- c) Osobnost většinou vykazuje rysy asociální psychopatie
- d) Osobnost většinou vykazuje nižší IQ

31. Při užití marihuany bývají zornice oka:

- a) Značně zúžené
- b) Normální až rozšířené
- c) Zneokrouhlené
- d) Štěrbinovité

32. Pocity pronásledování, tzv. stíha, typicky provázejí:

- a) Předávkování heroinem
- b) Užívání pervitinu
- c) Kouření hašiše
- d) Kouření opia

33. Pocity žízně a vyčerpání se objevují nejčastěji:

- a) Při užívání taneční drogy extáze
- b) Při odvykacím stavu po vysazení heroinu
- c) Jako flash – backy u uživatelů LSD
- d) U pijáků alkoholu při větší tělesné námaze

34. Frustrační tolerance znamená:

- a) Snášení vyšších dávek návykové látky u dlouhodobých uživatelů
- b) Životní nespokojenost
- c) Snášení zátěžových situací
- d) Pocity viny, studu a debaklu

35. Fetální alkoholový syndrom znamená:

- a) Kombinace alkoholismu a užívání nezákonných drog
- b) Postižení dítěte matky – alkoholičky ještě před narozením
- c) Konečné stadium alkoholismu s delirií a demencí
- d) Nic z uvedeného

36. U uživatelů marihuany

- a) Vzniká závislost asi v 8 %
- b) Vzniká závislost asi ve 30 %
- c) Vzniká závislost asi v 80 %
- d) Nevzniká závislost

37. Mezi drogy, které se mohou kouřit, inhalovat nebo šňupat, nepatří:

- a) Heroin
- b) Krystalický kokain (tzv. crack)
- c) Pervitin
- d) LSD

38. Odvykáací stav je synonymum pro:

- a) Počáteční adaptaci v terapeutické komunitě
- b) Syndrom z odnětí drogy vyvolávající závislost
- c) Úzkosti rodičů po „vylétnutí dítěte z hnízda“
- d) Adaptace na ztrátu pozice na drogové scéně a obtížné nacházení nedrogového sociálního prostředí

39. K nejčastějším komplikacím nitrožilního užívání opiátových drog patří:

- a) Alergie na opiáty
- b) Záněty žil a abscesy
- c) Infekce HIV
- d) Jaterní cirhóza

40. Gambling jako psychická porucha:

- a) Je zařazen mezi závislosti na návykových látkách
- b) Není oficiálně uznáván
- c) Je zařazen mezi nutkavé chování
- d) Je zařazen mezi hraniční poruchy osobnosti

41. Závislost na internetu, posílání SMS zpráv apod. jako psychická porucha:

- a) Je zařazena mezi hraniční poruchy osobnosti
- b) Je zařazena mezi nutkavé chování
- c) Je zařazena mezi závislosti na návykových látkách
- d) Není oficiálně uznávána

42. Vztahovačnost a pocity pronásledování se nejčastěji objevují:

- a) U uživatelů pervitinu a kokainu
- b) U uživatelů LSD
- c) U pijáků alkoholu
- d) U patologických hráčů

43. U uživatelů hašiše je největším rizikem:

- a) Vznik závislosti psychického typu
- b) Vznik závislosti fyzického (somatického) typu
- c) Akutní nebo chronická psychická porucha
- d) Přenos infekce HIV/AIDS při sdílení náčiní

44. Fetální alkoholový syndrom je způsoben:

- a) Chronickým alkoholismem v konečném stadiu
- b) Kombinací užívání alkoholu a toluenu
- c) Nadměrným pitím alkoholu v těhotenství
- d) Nic z uvedeného

45. Mezi drogy, které se mohou požívat ústy, nepatří:

- a) Toluén
- b) Hašiš
- c) Metadon
- d) LSD

46. Při užívání taneční drogy Extáze se objevuje:

- a) Necitlivost vůči prožívání ostatních lidí
- b) Neodolatelné puzení k tanci
- c) Necitlivost vůči pocitům žízně a vyčerpání
- d) Pocit žízně a vyčerpání

47. Která věta není správná:

- a) Odvykací stav po heroinu je doprovázen pocíty pronásledování
- b) Látky příbuzné opiátům jsou přítomné v mozku normálních lidí
- c) Látky příbuzné účinné substanci marihuany jsou přítomné v mozku normálních lidí
- d) Pervitin nevyvolává zrakové halucinace

48. Častou komplikací při užívání stimulačních drog jsou:

- a) Pocíty viny, studu a debaklu
- b) Pocíty vztahovačnosti a pronásledování
- c) Snížená tolerance vůči dávkám návykové látky
- d) Zvýšená frustrační tolerance

49. Akutnímu chřipkovému onemocnění se nejspíše podobá:

- a) Odvykací syndrom u uživatelů heroinu
- b) Relaps u uživatelů pervitinu
- c) Předávkování nikotinem
- d) Stav následující po patologické opilosti

50. Mezi časté komplikace alkoholismu patří:

- a) Jaterní cirhóza
- b) Záněty žil a abscesy
- c) Infekce HIV
- d) Alergie na alkohol

51. Epileptické záchvaty se nevyskytují při odnětí:

- a) Alkoholů
- b) Benzodiazepinů
- c) Barbiturátů
- d) Heroinu

52. Psychiatr je oprávněn léčit pacienty se závislostí:

- a) Pouze v případě, má-li pacient jinou duševní poruchu
- b) Pouze pod dohledem lékaře – adiktologa
- c) I tehdy, pokud nemá specializaci v léčbě návykových nemocí
- d) Není oprávněn léčit pacienty se závislostí

53. Služby pro uživatele a závislé na návykových látkách v ČR:

- a) Podléhají doзору ministerstva vnitra
- b) Spadají do rezortů zdravotnictví, práce a sociálních věcí a školství
- c) Jsou zřizovány Radou vlády pro koordinaci drogové politiky
- d) Žádná odpověď není správná

54. Nemocenské pojištění se v případě uživatelů drog vztahuje:

- a) Na úhradu ušlého výdělku v prvním měsíci pobytu klienta v léčebném zařízení
- b) Pouze na poskytování lékařské péče, ne však péče sociální
- c) Na dávky v pracovní neschopnosti u zaměstnaných osob
- d) Pouze na úhradu ušlého výdělku v prvních dvou měsících pobytu klienta v zařízení, které není zdravotnické

55. Klienti služeb pro uživatele a závislé na návykových látkách v ČR:

- a) Podléhají doзору ministerstva vnitra
- b) Nevztahuje se na ně zákon o ochraně osobních údajů, jde-li o uživatele nezákonných drog
- c) Podléhají povinnému hlášení ve zdravotnických zařízeních, nikoli však v zařízeních sociálních služeb
- d) Žádná odpověď není správná

56. Do systému služeb pro uživatele a závislé na návykových látkách v ČR nepatří:

- a) Psychiatrické léčebny (nemocnice)
- b) Lékařské ordinace zabývající se závislostí na alkoholu
- c) Střediska volnočasových aktivit pro mládež zřizovaná městy a obcemi
- d) Chráněné dílny, jejichž zřizovatelem není příslušný úřad práce

57. Na jaký typ zařízení (služeb) ve svém regionu se můžete obrátit v případě, kdybyste zjistil/a, že váš rodinný příslušník má problém spojený s užíváním návykových látek?

58. Na které konkrétní pracoviště se můžete obrátit v případě, kdybyste zjistil/a, že váš rodinný příslušník má problém spojený s užíváním návykových látek?

59. Motivační trénink je:

- a) Metoda profesního vzdělávání pracovníků s adiktologie
- b) Metoda strukturovaného poradenství u uživatelů drog, která má vést ke změně rizikového chování
- c) Nácvik dovedností vedoucí k lepšímu uplatnění na trhu práce
- d) Metoda pěstující vůli, aby mladý člověk dokázal říci drogám NE

60. V léčbě osob závislých na návykových látkách v ČR platí:

- a) Závislí na alkoholu jsou vždy oddělováni od závislých na lécích a nelegálních drogách
- b) Závislí na alkoholu anebo na lécích jsou vždy oddělováni od závislých na nelegálních drogách
- c) Závislí na lécích, těkavých látkách a gambleři jsou vždy oddělováni od závislých na nelegálních drogách a na alkoholu
- d) Žádná odpověď není správná

61. Do systému služeb pro uživatele a závislé na návykových látkách v ČR patří:

- a) Centra komunitního plánování
- b) Lékařské ordinace zabývající se závislostí na alkoholu
- c) Střediska volnočasových aktivit pro mládež zřizovaná městy a obcemi
- d) Toxikologické laboratoře

62. Cigarety je podle zákona možné volně prodat osobám:

- a) Po dosažení věku 18 let
- b) Po dosažení věku 15 let, ale nikoliv v restauracích
- c) Po dosažení věku 16 let, pokud u sebe mají písemný souhlas rodičů
- d) Po dosažení věku 15 let, pokud mají u sebe platný občanský průkaz

63. Rodičům dětí se doporučuje:

- a) Aby doma nemluvili o drogách a jejich užívání
- b) Aby doma stanovili jasná pravidla užívání alkoholu a nikotinu
- c) Aby děti především kontrolovali
- d) Aby dětem důvěřovali a nepletli se do toho, s kým a jak dítě tráví volný čas

64. Preventivní materiály o drogách určené pro věkovou skupinu 15 – 16 let by neměly obsahovat:

- a) Informace o bezpečném sexu
- b) Informace o bezpečném užívání drog
- c) Seznam kontaktních center a poraden pro problémy s drogami
- d) Informace o účincích nelegálních drog

65. Povolená hladina alkoholu v krvi řidičů v ČR je:

- a) 0,3 promile, pokud řidič jezdí bez nehody déle než 3 roky
- b) 0,5 promile
- c) 0,0 promile
- d) 0,3 promile, pokud řidič nezpůsobí dopravní nehodu

66. Který výrok je správný:

- a) Kouření doutníků a dýmek, kde se kouř „nešlukuje“, není zdraví škodlivé
- b) Tzv. „kouřící nekuřáctví“, kdy si člověk cigarety nekupuje, ale půjčuje od jiných, je dobrou cestou odvykání kouření
- c) „Pasivní kouření“, tj. vdechování kouře vedle sedícího kuřáka, může způsobit vážné poškození zdraví
- d) Vše z uvedeného je správné

67. Tzv. „bezpečná dávka alkoholu“:

- a) Je větší u mužů než u žen
- b) Je větší u žen než u mužů
- c) Je stejná u mužů i u žen
- d) neexistuje

68. Člověku ve věku 15 – 18 let je možné podle zákona prodat alkohol:

- a) Jen v obchodech, ale nikoli v restauracích
- b) Jen pokud má u sebe písemný souhlas rodičů
- c) Jen po dosažení věku 16 let, pokud má u sebe platný občanský průkaz
- d) Žádná odpověď není správná

69. Důležitým účinným faktorem v primární prevenci je:

- a) Pozitivní vzor osoby, která žije produktivní život bez drog
- b) Negativní vzor osoby, která podlehla drogám
- c) Varovné informace o negativních účincích a úmrtích
- d) Metoda zvaná Harm Reduction

70. Povolená hladina THC (účinná látka marihuany) v moči u řidičů v ČR je:

- a) 0,3 promile, pokud řidič jezdí bez nehody déle než tři roky
- b) 0,5 promile
- c) 0,3 promile, pokud řidič nezpůsobí nehodu
- d) Žádná odpověď není správná

71. „Pasivní kouření“ znamená:

- a) Kouření doutníků a dýmek, kde se kouř „nešlukuje“
- b) Tzv. „kouřící nekuřáctví“, kdy si člověk cigarety nekupuje, ale půjčuje od jiných
- c) Vdechování kouře vedle sedícího kuřáka
- d) Kouření pod tlakem party

72. V prevenci alkoholismu v ČR byla přijata následující opatření:

- a) V restauracích 1. a 2. cenové skupiny musí být nealkoholické zóny
- b) Na etiketách alkoholických nápojů musí být uveden obsah alkoholu v procentech
- c) Tolerovaná hranice alkoholu v krvi řidičů se snížila z 8 promile na 3,5 promile
- d) Vše z uvedeného

73. Tzv. „bezpečná dávka alkoholu“:

- a) Připouští denně přibližně 1 pivo nebo 2 dcl vína nebo malou sklenku destilátu
- b) Připouští denně 0,25 litru pouze červeného vína s vyšším obsahem flavonoidů, netýká se piva a destilátů
- c) Připouští během 1. týdne 1 litr nízkokalorického bílého vína týdně nebo 2 dcl necukerných destilátů, netýká se piva
- d) Neexistuje

74. Při užití heroinu / opiátů bývají zornice oka:

- a) Zneokrouhlené
- b) Zúžené
- c) Rozšířené
- d) Štěrbínovité

75. Nízkoprahová kontaktní centra v ČR zajišťují klientům:

- a) Vyprání prádla a nouzové přespání
- b) Sterilní injekční aplikování drogy ve zvlášť vyhrazené místnosti
- c) Testování na HIV/AIDS
- d) Nic z uvedeného

76. Uvedte město ve vašem regionu, kde se nachází centrum odvykání na tabáku.

77. Jaké normy určují kdo a za jakých podmínek může jiného testovat na přítomnost návykových látek při výkonu povolání?

78. Metamfetaminy a amfetaminy lze orientačním testem z moči prokázat:

- a) 2 – 14 dnů
- b) 12 hodin
- c) 20 – 30 dnů
- d) 24 hodin

79. Podle jaké normy postupuje SŽDC při kontrolování dodržování zákazu užívání alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání?

80. Opiáty lze orientačním testem z moči prokázat:

- a) 6 hodin
- b) 1 – 3 dny
- c) 14 - 18 dnů
- d) Až 90 dnů

81. Vyjmenujte návykové látky, na které se zaměřuje testování na přítomnost návykových látek při výkonu povolání v SŽDC.

82. Lysohlávka je:

- a) Houba
- b) Kořenová zelenina
- c) Okrasná dřevina
- d) Tropické ovoce

83. Hašíš se vyrábí z:

- a) Máku setého
- b) Cannabis indica
- c) Koky
- d) Jmelí

84. Heroin se vyrábí z:

- a) Hery
- b) Máku setého
- c) Konopí setého
- d) Pupavy bezlodyžné

85. Kanabinoidy lze orientačním testem z moči prokázat:

- a) 1 – 30 dnů
- b) 12 hodin
- c) 60 dnů
- d) Nelze orientačním testem z moči prokázat

86. Benzodiazepiny lze orientačním testem z moči prokázat:

- a) 24 hodin
- b) 7 dnů
- c) 30 dnů
- d) 6 hodin

87. Barbituráty lze orientačním testem z moči prokázat:

- a) 30 dnů
- b) 24 hodin
- c) 7 dnů
- d) Nelze orientačním testem z moči prokázat

88. Kokain lze orientačním testem z moči prokázat:

- a) 24 hodin a metabolity až 3 dny
- b) 7 dnů
- c) 14 dnů
- d) 28 dnů

89. MDMA lze orientačním testem z moči prokázat:

- a) 6 hodin
- b) 1 – 3 dny
- c) 14 dnů
- d) 21 dnů

90. Užívání alkoholu při výkonu povolání je v SŽDC:

- a) Zakázáno
- b) Povoleno
- c) Podporováno
- d) Doporučeno při výkonu práce přesčas

91. Užívání marihuany je při výkonu povolání v SŽDC:

- a) Zakázáno
- b) Povoleno
- c) Podporováno
- d) Doporučeno při výkonu práce přesčas

92. Povolená hladina alkoholu v krvi zaměstnance SŽDC při výkonu povolání je v SŽDC:

- a) Do 1 promile
- b) 0,0 promile
- c) 0,3 promile, pokud zaměstnanec má praxi na železnici nejméně 5 let
- d) 0,5 promile, pokud zaměstnanec nezavinil mimořádnou událost kategorie A až C

93. Z jakého důvodu je v SŽDC zakázáno být pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek při výkonu povolání?

- a) Osoba pod vlivem alkoholu a/nebo jiné návykové látky může ohrozit bezpečnost provozu
- b) Osoba pod vlivem alkoholu a/nebo jiné návykové látky zpravidla odporuje nadřízenému
- c) Osoba pod vlivem alkoholu a/nebo jiné návykové látky má nezdravě dobrou náladu, což nadřízení zaměstnanci, kteří nejsou pod vlivem alkoholu a/ nebo jiné návykové látky, těžce nesou
- d) Zaměstnavatel tak podporuje své zaměstnance v dobrých rodinných vztazích

94. Ve kterém roce vydala poprvé UIC Guidance on managing safety risks related to the Influence of Alcohol, Drugs and/or Psychoactive Medication (Pokyny pro zvládání bezpečnostních rizik spojených s vlivem alkoholu, drog a/nebo psychoaktivních léků)?

- a) 1961
- b) 2015
- c) 2008
- d) 2012

95. Substituční léčba

- a) Je používána u všech typů závislosti na nelegálních drogách
- b) Není zatím v naší zemi legální
- c) Má velmi sporné léčebné výsledky
- d) Je používána pouze u závislosti na heroinu a jiných opiátech

96. V prevenci užívání drog se z uvedeného nejméně osvědčilo:

- a) Informovat žáky základních škol o existenci drog
- b) Odrazovat od užívání drog billboardy o škodlivých účincích
- c) Začínat s prevencí již v mateřských školách
- d) Využívat vrstevníky žáků a studentů v tzv. peer programech

97. Děti uživatelů návykových látek:

- a) Jsou rizikovou skupinou
- b) Nejsou rizikovou skupinou, protože mají doma odstrašující příklad
- c) Jsou obvykle duševně postižené
- d) Mají být včas rodičům odebrány

98. Mezi legální návykové látky patří:

- a) Alkohol, nikotin, kofein, pervitin, heroin
- b) Heroin, THC, LSD
- c) Alkohol, nikotin, kofein, tein
- d) Kokain, kofein, THC

100. Při užití kokainu bývají zornice oka:

- a) Zúžené
- b) Rozšířené
- c) Zneokrouhlené
- d) Štěrbínovité

SCÉNÁŘ POLOSTRUKTUROVANÉHO INTERVIEW

Zopakování základních informací o tazateli a výzkumu, podání informací o obsahu rozhovoru, o možnosti odstoupit v průběhu rozhovoru, informace o nahrávání rozhovoru a smazání nahrávky po přepisu do záznamového archu.

- 1) Vědomostní test - vrátit se k výsledkům (výsledky v oblasti prevence?)
- 2) Testování na přítomnost alkoholu a jiných NL při výkonu povolání
 - Jak to vidí, ti co testují?
 - Jak přistupují k možnosti testovat na jiné NL než alkohol?
 - Jak vnímají CPS v souvislosti s testováním?
- 3) Riziko práce pod vlivem návykových látek
 - Jsou nebo nejsou NL problém?
 - Jaké řešení problému s návykovými látkami považují za vhodné (propouštění x odborná pomoc, když odborná pomoc tak jaká)
 - Jak se v praxi řeší, když má zaměstnanec problém s alkoholem, jinými NL, hazardem? (Řeší se to vůbec?)
- 4) Zaměstnavatel jako ten, kdo podporuje v léčbě
 - Co si myslí o možnosti, že zaměstnavatel by podporoval zaměstnance v léčbě závislosti?
 - Jak si umí představit podporu zaměstnavatele při léčbě závislosti?
 - Jaká je ochota k řešení problémů s NL (podpora k uzdravě)?
 - Jak si umí představit podporu zaměstnavatele po dokončené léčbě závislosti?

Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty univerzity Karlovy v Praze a
Všeobecná fakultní nemocnice

INFORMACE PRO ÚČASTNÍKA VÝZKUMU

NÁZEV PROJEKTU: Návrh adiktologických intervencí pro zaměstnance Správy železniční dopravní cesty (SŽDC): Analýza potřeb a možností implementace preventivních opatření

Hlavní řešitel: Bc. Alena Pecínová, DiS.

Vedoucí výzkumu: MUDr. Petr Popov, MHA.

Odborný garant SŽDC: Ing. Pavel Koucký

Konzultant: doc. MUDr. Milan Tuček, CSc.

Vážená paní, vážený pane,

byl/a jste vyzván/a k účasti ve výzkumu vzdělávacích potřeb zaměstnanců SŽDC v oblasti adiktologie, který je součástí diplomové práce na téma „Návrh adiktologických intervencí pro zaměstnance Správy železniční dopravní cesty (SŽDC): analýza potřeb a možností implementace preventivních opatření“. Přečtěte si prosím následující informace, které Vás seznámí s cíli a metodami výzkumu a Vaším případným zapojením ve výzkumu.

Co je cílem a očekávaným přínosem výzkumu?

Cílem je analýza vzdělávacích potřeb zaměstnanců SŽDC dle *Směrnice č. 73 Jazykové a ostatní specifické vzdělávání zaměstnanců* pro návrh edukačního preventivního programu pro zvládání bezpečnostních rizik v souvislosti s užíváním alkoholu a jiných návykových látek dle doporučení UIC. Cílem, který sleduje SŽDC je návrh adiktologických intervencí a edukačního preventivního programu tak, aby zaměstnanec měl příležitost řešit

si své reálné nebo potenciální problémy tak, aby nebyl ohrožen jeho pracovní poměr a zůstal zachován jeho sociální status.

Jak bude výzkum probíhat?

Zaměstnancům zařazeným do programu TOP30 bude předložen dotazník, který obsahuje 100 vědomostních otázek z oblasti adiktologie.

Každý respondent vyplní test v listinné podobě. Předpokládaný čas potřebný k vyplnění testu je cca 60 minut.

Po vyhodnocení vyplněných testů budou výsledky prezentovány respondentům při setkání v programu TOP30.

Nakládání s informacemi o účastnících výzkumu

Pokud se výzkumu zúčastníte, budete v něm vystupovat pouze pod anonymním kódem vyznačeném na Informovaném souhlasu ke studii. V případě, že nedopatřením sdělíte údaje, dle nichž byste mohl/a být identifikován/a, výzkumník je v průběhu zpracování dat anonymizuje. Publikace výsledků výzkumu v odborném tisku bude provedena výhradně anonymně a tak, aby nebylo možné konkrétní účastníky studie identifikovat.

Dobrovolná účast ve výzkumu a podmínky odstoupení

Vaše účast na tomto výzkumu je zcela dobrovolná. Můžete odmítnout účast nebo můžete účast kdykoli přerušit bez udání důvodu.

Další informace o studii můžete získat od odborného garanta SŽDC ing. Pavla Kouckého e-mail: Koucky@szdc.cz nebo od vedoucího projektu MUDr. Petra Popova MHA e-mail: petr.popov@vfn.cz

V Plzni dne 26. 04. 2016

Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty univerzity Karlovy v Praze a
Všeobecná fakultní nemocnice

INFORMOVANÝ SOUHLAS PRO ÚČASTNÍKY VÝZKUMU

NÁZEV PROJEKTU: Návrh adiktologických intervencí pro zaměstnance Správy železniční dopravní cesty (SŽDC): Analýza potřeb a možností implementace preventivních opatření

Hlavní řešitel: Bc. Alena Pecínová, DiS.

Tazatelka: Bc. Alena Pecínová, DiS.

Souhlasím se svou účastí ve výzkumu vzdělávacích potřeb zaměstnanců SŽDC v oblasti adiktologie, který je součástí diplomové práce na téma: „Návrh adiktologických intervencí pro zaměstnance Správy železniční dopravní cesty (SŽDC): analýza potřeb a možností implementace preventivních opatření“, který realizuje shora uvedený řešitel.

Byl/a jsem informován/a o studii, dobře jí rozumím a souhlasím s:

- účastí ve výzkumu
- poskytnutím těchto písemných dokumentů – mou osobou vyplněný dotazník z oblasti adiktologie
- použití anonymizovaných dat o mé osobě poskytnutých zaměstnavatelem

Obdržel/a jsem písemnou informaci pro účastníka výzkumu. Tazatelka odpověděla na všechny moje otázky ohledně realizace výzkumu a zapojení mé osoby srozumitelně a dostatečně podrobně.

Svůj souhlas s účastí ve studii dávám dobrovolně. Vím, že svůj souhlas mohu kdykoli zrušit bez udání důvodů a, že mi z toho nevznikne žádná újma.

Beru na vědomí, že informace, které sdělím tazateli, budou uchovány, zpracovány a publikovány anonymně tak, aby nebyla možná identifikace mé osoby.

Byl/a jsem informován/a, že s žádostí o získání dalších podrobností o studii se mohu obrátit na odborného garanta projektu ing. Pavla Kouckého e-mail: Koucky@szdc.cz nebo na vedoucího projektu MUDr. Petra Popova MHA na e-mail: petr.popov@vfn.cz. Na vedoucího projektu mohu směřovat i veškeré stížnosti. Pokud nebudu s vyřízením stížnosti souhlasit, mohu se obrátit na Etické kolegium SNN ČLS JEP e-mail: teminova@sananim.cz. Beru na vědomí, že Etické kolegium se nezabývá anonymními podněty.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve 2 stejnopisech, z nichž jeden obdrží účastník výzkumu a jeden tazatel jako součást dokumentace projektu vedené hlavním řešitelem.

V Plzni dne 26. 04. 2016

podpis účastníka výzkumu

Prohlášení tazatele:

Já, Alena Pecínová, jsem popsala výzkumný projekt a povahu a důsledky postupů, které zahrnuje. Mám za to, že účastník / účastnice tomuto vysvětlení porozuměl/a dává svůj souhlas dobrovolně.

V Plzni dne 26. 04.2016

podpis tazatelky

